

De liberalisering van de energiemarkt.

Joachim HEEMSKERK

promotor :
Prof. dr. Annemarie DRAYE

Woord Vooraf

Dat het schrijven van een thesis 'bloed, zweet en tranen' kost, is algemeen bekend. Maar nu die thesis in haar bijna definitieve vorm voor me ligt, realiseer ik me dat ze nooit tot stand gekomen zou zijn zonder de hulp van een groot aantal mensen. Ten eerste zou ik Walter Aertsen, Lut van de Velde, André Pictoel, Ivo Cleven willen bedanken, omdat zij zo vriendelijk waren hun medewerking te verlenen aan interviews die mijn inzichten aanzienlijk verrijkt hebben.

Mijn promotor, prof. Dr A.M. Draye verdient een woord van dank voor haar begeleiding en inzet bij het tot stand komen van deze verhandeling. Mijn ouders, die niet alleen bij het schrijven van mijn thesis, maar gedurende mijn hele studietijd een bron van onvoorwaardelijke en onuitputtelijke steun en hulp zijn geweest, verdienen een speciaal bedankje. Ook alle familieleden, vrienden en kennissen die ik niet bij naam genoemd heb, hebben enorm veel betekend: bedankt!

Samenvatting

De vrijmaking van de elektriciteits- en gasmarkt is opgelegd door Europa door middel van een Europese richtlijn. De vrijmaking kadert immers in een van de basisprincipes van Europa: de voltooiing van de gemeenschappelijke of "interne" markt. Zoals altijd legt de Europese Unie een deadline op waartegen de lidstaten deze richtlijnen moeten inpassen in hun wetgeving. Voor deze richtlijnen was de limietdatum 1 juli 2007. In België is dit echter niet zo eenvoudig. België is immers een federale staat. Door de bevoegdheidsverdeling in België betekent dit dat deze richtlijn omgezet zal worden naar een federale en gewestelijke wetgeving.

In Vlaanderen heeft men van de vrijmaking van de energiemarkt werk gemaakt want sinds 1 juli 2003 is de elektriciteits- en gasmarkt in het Vlaamse Gewest volledig vrij. Deze vrijmaking (of 'liberalisering') van de energiemarkt in 2003 heeft het energielandschap flink veranderd. Vanaf nu speelt de vrije markt, met alle voordelen die ze voor de klanten in petto heeft. Met deze eindverhandeling streef ik er naar om na te gaan hoe de situatie er nu, drie jaar na de vrijmaking uit ziet.

Het werk is opgebouwd uit twee grote delen. Het eerste deel is het theoretisch luik van de thesis. De opzet is om na te gaan of de Belgische overheden er al in geslaagd zijn de Europese richtlijnen om te zetten naar federale en gewestelijke regelgeving. Hier wordt van start gegaan met een inleidend hoofdstuk waarin kort wordt geschetst waarop deze eindverhandeling gebaseerd is en bevat een overzicht van de opbouw van dit werk. Vervolgens is er een hoofdstuk waarin de bevoegdheidsverdeling tussen gewesten en federale overheid wordt besproken. In het laatste hoofdstuk van dit deel worden de marktspelers besproken aan de hand van de verschillende niveaus van wetgeving. Het tweede grote deel is een praktijkstudie. De doelstelling is om het theoretisch luik aan de praktijk te toetsen. Hier worden de marktspelers opnieuw onderzocht worden maar in een meer praktische situatie. In wat nu volgt wordt de inhoud van de verschillende hoofdstukken kort besproken.

Het eerste hoofdstuk is een inleidend hoofdstuk. Hierin worden de verschillende richtlijnen besproken waarop de vrijmaking van de energiemarkt gebaseerd is. De richtlijnen die momenteel van kracht zijn, zijn Richtlijn 2003/54/EG betreffende gemeenschappelijke regels voor de interne markt voor elektriciteit en houdende intrekking van Richtlijn 96/92/EG en Richtlijn 2003/55/EG betreffende gemeenschappelijke regels voor de interne markt voor gas en houdende intrekking van Richtlijn 98/30/EG.

Het tweede hoofdstuk bevat een uiteenzetting van de bevoegdheidsverdeling in België. De federale overheid en de gewesten zijn immers verantwoordelijk voor een deel van de energiemarkt. De federale overheid is onder andere bevoegd voor de transmissie van elektriciteit, het vervoer van gas en de tarieven. De gewesten hebben de bevoegdheid over de distributie van elektriciteit en gas. Enkele onduidelijkheden omtrent deze bevoegdheidsverdeling worden verder bestudeerd

Het derde hoofdstuk is gewijd aan de bespreking van de marktspelers door middel van de wetgeving die van toepassing op de energiemarkt. Zowel de wetgeving op Europees, federaal als gewestelijk niveau komen aan bod. Het omvat een analyse van de verschillende spelers die actief zijn op de energiemarkt. Dit zijn de reguleringsinstanties, producenten, de netbeheerders, de energieleveranciers en de klanten. De belangrijkste bevoegdheden, functies en taken van elk van die partijen worden toegelicht aan de hand van de verschillende niveaus van wetgeving. Een heel belangrijk onderdeel van de liberalisering betreft de ontvlechting van verticaal geïntegreerde bedrijven. Concreet betekent dit dat bedrijven die actief zijn in meerdere stappen van het productieproces maatregelen moeten nemen voor de onafhankelijke werking van hun dochterondernemingen. Voor de energiesector houdt dit in dat de distributienetbeheerders hun activiteiten gescheiden moeten houden van deze van de producenten en leveranciers. Ook deze problematiek wordt in dit hoofdstuk uitvoerig behandeld.

In het volgende hoofdstuk wordt dit theoretisch kader aan de praktijk getoetst. Dit bevat een overzicht van de netbeheerders en de leveranciers die actief zijn op de Vlaamse markt. Voor de distributienetbeheerders zijn de tarieven opgenomen en wordt een vergelijking tussen twee netwerken. Hieruit blijkt dat er een aanzienlijk verschil bestaat tussen een duur en een goedkoop netwerk. Een deel van het praktijkluik is gewijd aan een onderzoek van de ontvlechting van de distributienetbeheerders. Hieruit bleek dat er nog enkele problemen bestonden bij de gemengde intercommunales die instaan voor de beheer van het netwerk. Om na te gaan of de liberalisering een effect had op het prijsniveau worden de huidige prijzen vergeleken met deze op 1 juli 2003 en met de energieprijzen op de Waalse markt waar de vrijmaking nog niet tot stand is gekomen. Verder wordt er ook een vergelijking gemaakt tussen de verschillende leveranciers op basis van verschillende criteria zoals prijzen en marktaandeel. Er wordt eveneens nagegaan hoe de Belgische situatie zich verhoudt ten opzichte van andere Europese landen. Dit hoofdstuk wordt afgesloten met een overzicht van een recente gebeurtenis die mij interessant leek, namelijk de overname van Electrabel door Suez en de gevolgen hiervan.

In het laatste hoofdstuk worden ten slotte de conclusies geformuleerd. Er kan besloten worden dat de Europese richtlijnen zijn omgezet naar federale en gewestelijke regelgeving. Bovendien zijn er wezenlijke prijsdalingen gerealiseerd op de vrijgemaakte energiemarkt ten opzichte van de Waalse markt voor zowel elektriciteit als gas. Indien Vlaanderen wordt vergeleken met andere Europese landen en specifiek het Verenigd Koninkrijk blijkt dat er toch nog verbetering mogelijk is. Er bestaan ook nog onduidelijkheden over bepaalde onderwerpen. Een hiervan is de bevoegdheidsverdeling tussen de federale overheid en de gewesten. Op gebied van ontvlechting zijn er al resultaten geboekt. De gemengde Intercommunales hebben deze ontvlechting verwezenlijkt door het loskoppelen van hun IT-processen van die van Electrabel.

Inhoudsopgave

Woord vooraf

Samenvatting

1 Inleiding	1
2 Bevoegdheden	5
3 Marktspelers	8
3.1 Reguleringsinstanties.	8
3.1.1 CREG	8
3.1.1.1 Controlefunctie	9
3.1.1.2 Beleidsondersteuning	11
3.1.2 VREG	12
3.2 Producent	13
3.2.1 Vergunde activiteit	13
3.3 Netbeheerders	16
3.3.1 Transmissienetbeheerder	16
3.3.1.1 Organisatie van de netwerktoegang	17
3.3.1.2 Tarieven van de transmissienetbeheerder	19
3.3.2 Vervoernetbeheerder	21
3.3.2.1 Organisatie van de netwerktoegang	23
3.3.2.2 Tarieven van de vervoernetbeheerder	23
3.3.2.3 LNG en opslag	24
3.3.2.4 Upstream leidingen	25
3.3.3 Distributienetbeheerders	25
3.3.3.1 Organisatie van de netwerktoegang	28
3.3.3.2 Tarieven van de distributienetbeheerder	28
3.4 Directe lijnen	29

3.5 Leveranciers	30
3.5.1 Levering van aardgas onder federale bevoegdheid	31
3.5.2 Levering in het Vlaams Gewest	33
3.6 Ontvlechting	33
3.6.1 Ontvlechting van de Transmissienetbeheerder	35
3.6.2 Ontvlechting vervoernetbeheerder	36
3.6.3 Ontvlechting distributienetbeheerders	36
3.6.3.1 Elia-heffing	39
3.7 Afnemers	40
4 Praktijk	42
4.1 Transmissienetbeheerder Elia	42
4.1.1 Elektriciteitsbeurs	45
4.2 Vervoernetbeheerder aardgas Fluxys	46
4.3 Distributienetbeheerders	47
4.3.1 Algemeen	47
4.3.2 Tarieven	48
4.3.3 Ontvlechting	51
4.4 Leveranciers	54
4.4.1 Overzicht leveranciers	54
4.4.2 Standaardleverancier	54
4.4.3 Marktaandelen	56
4.4.4 Leverancierswissel	57
4.4.5 Vergelijking prijzen voor en na de vrijmaking	60
4.4.6 Vergelijking prijzen tussen verschillende leveranciers van elektriciteit	64
4.4.7 Vergelijking prijzen tussen verschillende leveranciers van Gas	67
4.5 Internationale vergelijking	68
4.5.1 Internationale vergelijking voor elektriciteit	68
4.5.2 Internationale vergelijking voor gas	71

4.6 Bod van Suez	73
4.6.1 De gemeenten voor de keuze	74
4.7 Algemeen besluit	76
Bibliografie	81

1 Inleiding

Na meer dan 6 jaar onderhandelen tussen de commissie en de lidstaten kwam op 19 december 1996 de richtlijn 96/92/EG betreffende gemeenschappelijke regels voor de interne markt voor elektriciteit¹ tot stand. Het doel van deze richtlijn is het realiseren van een interne markt voor elektriciteit en een volledige openstelling van de elektriciteitsmarkt ten voordele van de Europese consument. Zij beoogt de fundamenteën te leggen voor een daadwerkelijke en eerlijke concurrentie, alsook voor de totstandbrenging van een echte interne elektriciteitsmarkt. De lidstaten worden verplicht de nodige maatregelen te treffen om duidelijke doelstellingen te verwezenlijken, zoals de bescherming van kwetsbare afnemers, de bescherming van de basisrechten van de consument en de economische en sociale samenhang. De lidstaten kregen de tijd tot 19 februari 1999 om aan deze richtlijn voldoen².

Na het afwerken van deze elektriciteitsrichtlijn liet de aardgasrichtlijn nog twee jaar op zich wachten. Uiteindelijk kwam op 22 juni 1998 richtlijn 98/30/EG van het Europees parlement en de Raad betreffende gemeenschappelijke regels voor de interne aardgasmarkt tot stand³. Deze Aardgasrichtlijn volgt het kader dat is uiteengezet door de Elektriciteitsrichtlijn. In functie van de verschillende productiewijze van deze twee energiebronnen zijn er ook een aantal nieuwe regelingen uitgewerkt. Van de lidstaten werd verwacht dat zij de nodige bestuursrechtelijke bepalingen in werking doen treden tegen 10 augustus 2000⁴.

Richtlijnen 96/92/EG en 98/30/EG hebben aanzienlijk bijgedragen tot de totstandkoming van de interne markt voor elektriciteit. Zij vertonen evenwel nog belangrijke tekortkomingen en laten mogelijkheden tot verbetering van de werking van de markt. Dit kan onder andere door het vaststellen van concrete maatregelen om gelijke concurrentievoorwaarden op het niveau van de elektriciteitsproductie te waarborgen en door

¹ Publicatieblad L 27, 30 januari 1997.

² Artikel 27 Richtlijn 96/92/EG

³ Publicatieblad L 204, 21 juli 1998.

⁴ Artikel 29 Richtlijn 98/30/EG

het beperken van het risico van marktdominantie en roofzuchtig marktgedrag. Verder is het zorgen voor niet-discriminerende transmissie- en distributietarieven, doordat toegang tot het net wordt verleend op basis van tarieven die gepubliceerd worden voordat ze in werking treden, een belangrijk agendapunt.

Een andere doelstelling die men tracht te verwezenlijken is het creëren van een efficiënte en niet-discriminerende toegang tot het netwerk. Om dit te bereiken moeten de distributie- en transmissiesystemen, in het geval van verticaal geïntegreerde elektriciteitsbedrijven, door juridisch gescheiden entiteiten worden beheerd⁵.

Tijdens zijn bijeenkomst van 23 en 24 maart 2000 in Lissabon heeft de Europese Raad gevraagd om een snellere voortgang van de voltooiing van de interne markt voor de elektriciteit- en gassector en om een versnelling van de liberalisering in deze sectoren met het oog op de totstandbrenging van een volledig operationele interne markt.

Om deze doelstellingen te verwezenlijken zijn twee nieuwe richtlijnen tot stand gekomen en zijn de Richtlijnen 96/92/EG en 98/30/EG ingetrokken. De richtlijnen die momenteel van kracht zijn, zijn Richtlijn 2003/54/EG betreffende gemeenschappelijke regels voor de interne markt voor elektriciteit en houdende intrekking van Richtlijn 96/92/EG en Richtlijn 2003/55/EG betreffende gemeenschappelijke regels voor de interne markt voor gas en houdende intrekking van Richtlijn 98/30/EG⁶. De productie op de aardgasmarkt wordt niet geregeld door Richtlijn 2003/55/EG maar door Richtlijn 94/22/EG⁷. Deze werd reeds in 1994 opgesteld.

Deze richtlijnen zijn nu al verschillende jaren in werking en moesten door de lidstaten in hun eigen wetgeving omgezet worden tegen 1 juli 2007. Gedurende de periode dat deze richtlijnen van kracht zijn, is er een totaal nieuwe landschap ontstaan op de Belgische energiemarkt. Er zijn talrijke nieuwe wetten en decreten ontstaan om een vrijgemaakte energiemarkt te creëren. Deze wetten en decreten trachten de werking van verschillende

⁵ Aanhef Richtlijn 2003/54/EG

⁶ Publicatieblad L 176, 15 juli 2003

⁷ Publicatieblad L 164, 30 juni 1994

marktspelers zoals de producent, netbeheerders, energieleveranciers, reguleringsinstanties en de klanten te regelen. Deze marktspelers worden achtereenvolgens in de Europese, Belgische en Vlaamse regelgeving onderzocht. Als laatste wordt de werkelijke marktsituatie bekeken. Hier wordt nu kort een overzicht gegeven van enkele verschuiving in deze sector die later in meer detail zullen behandeld worden.

Een producent is elke natuurlijke of rechtspersoon die elektriciteit produceert⁸. Voor deze personen is er een nieuwe regeling indien zijn bijkomende installaties willen bouwen voor de productie van elektriciteit. Voor deze installaties hebben zij dan een vergunning nodig.

Het beheer van het netwerk en de levering van energie zijn nu twee gescheiden activiteiten terwijl deze diensten vroeger beide door de intercommunales werden geleverd. Dit wordt de ontvlechting genoemd. Met netbeheer wordt bedoeld het uitbaten, het onderhouden en het ontwikkelen van het net voor het vervoer van elektriciteit of gas. De levering van elektriciteit en aardgas gebeurt door leveranciers. Deze leveranciers zijn met elkaar in concurrentie.

Om alles in goede banen te leiden zijn er op de Belgische markt meerdere reguleringsinstanties. De taken van deze instanties bestaan er enerzijds in te waken over de naleving van de wetten en reglementen voor de energiemarkt en anderzijds te fungeren als adviserend orgaan voor de openbare instanties die een verantwoordelijkheid dragen voor de energiemarkt.

Klanten kopen energie aan bij een leverancier en zijn vrij om tussen verschillende leveranciers te kiezen. Leverancier kunnen klanten overtuigen de overstap te maken door middel van competitievere prijzen en betere dienstverlening dan hun concurrenten.

Om dit onderzoek grondig te kunnen uitvoeren is eerst een literatuurstudie aangewezen. Eerst zal de Europese regelgeving behandeld worden. De boven aangegeven richtlijnen

⁸ Artikel 2, Richtlijn 2003/54/EG

stellen een aantal doelstellingen voorop maar laten de middelen om deze te bereiken vrij te bepalen door de verschillende lidstaten. Hierdoor is het belangrijk de federale en gewestelijke implementatie van deze richtlijnen te bestuderen. Het doel van de literatuurstudie is een juridisch kader te schetsen dat van kracht is op de huidige energiemarkt. Een belangrijke vraag hierbij is of de Belgische overheden er al in geslaagd zijn de Europese richtlijnen om te zetten naar federale en gewestelijke regelgeving.

De opzet van het tweede deel van het onderzoek is de huidige marktsituatie te toetsten aan dit juridisch kader. Het basisidee is de verschuiving in de markt van een monopolie naar een oligopolie te onderzoeken. Dit houdt in dat de verschillende netbeheerders en leveranciers uitvoerig beschreven worden, er wordt nagegaan welke tarieven zij vragen en wat de marktaandelen zijn.

2 Bevoegdheden

België is een federale staat met drie gewesten en drie gemeenschappen. In een dergelijke staat is het belangrijk dat er een strikte scheiding van bevoegdheden is zodat de verschillende overheden elkaar niet gaan tegenwerken. In België delen de federale overheid en de gewesten de bevoegdheden over de elektriciteits- en gasmarkt.

Artikel 35 van de grondwet voorziet dat de federale overheid slechts toegewezen bevoegdheden heeft, en de gemeenschappen/gewesten de residuaire bevoegdheden. Dit artikel is echter nog niet in werking getreden. Artikel 35 voorziet immers dat deze inwerkingtreding pas kan, nadat een wet met bijzondere meerderheid is aangenomen die de specifieke bevoegdheden aan de federale overheid toewijst. Dit is op heden nog niet het geval. Bijgevolg wordt nog gewerkt met het systeem van toegewezen bevoegdheden aan de gewesten en beschikt de federale overheid over de residuaire bevoegdheid.

De bevoegdheidsverdeling inzake het energiebeleid wordt geregeld door artikel 6 van de Bijzondere Wet tot Hervorming der Instellingen.⁹

De federale overheid is bevoegd voor de aangelegenheden die wegens hun technische en economische ondeelbaarheid een gelijke behandeling op nationaal vlak behoeven, en in ieder geval:

- Het nationaal uitrustingsprogramma in de elektriciteitssector
- De kernbrandstofcyclus
- De grote infrastructuur voor de stockering, het vervoer en de productie van energie. Dit omvat onder andere het beheer van het transmissienet. Dit is het nationaal net voor elektriciteit, dat de bovengrondse, ondergrondse kabels en installaties omvat die dienen voor het vervoer van elektriciteit van land tot land en naar rechtstreekse afnemers van de producenten en naar distributeurs gevestigd in België, alsook voor de koppeling tussen elektrische centrales en tussen elektriciteitsnetten.¹⁰

⁹ B.S. 15 augustus 1980

¹⁰ Artikel 2 lid 7, wet van 29 april 1999 betreffende de organisatie van de elektriciteitsmarkt

- De tarieven

De gewesten zijn bevoegd voor de gewestelijke aspecten van de energie, en in ieder geval:

- De distributie en het plaatselijk vervoer van elektriciteit door middel van netten waarvan de nominale spanning lager is dan of gelijk is aan 70000 volt
- De openbare gasdistributie. Dit is de levering aan eindafnemers die minder dan één miljoen m³ per jaar afnemen. Hetzelfde geldt voor de bouw en exploitatie van vervoersinstallaties die deze eindafnemers moeten bedienen¹¹. De levering van gas wordt door de federale wetgever geregeld, indien zij gebeurt ter bevoorrading van distributieondernemingen of van eindafnemers van wie de gasafname minimum één miljoen m³ per jaar bedraagt.
- De aanwending van mijn gas en van gas afkomstig van hoogovens
- De netten van warmtevoorziening op afstand
- De valorisatie van steenbergen
- De nieuwe energiebronnen met uitzondering van deze die verband houden met kernenergie
- De terugwinning van energie door de nijverheid en andere gebruikers
- Het rationeel energieverbruik

Deze bevoegdheidsverdeling is niet altijd even duidelijk en geeft aanleiding tot diverse uitvoerings- en interpretatieproblemen. Onder meer het feit dat de distributienettarieven een federale aangelegenheid zijn gebleven, bevordert de vrijmaking van de energiemarkt in Vlaanderen niet. Voor wat aardgas betreft is het niet volledig duidelijk waar het aardgasdistributienet begint. Het gevolg hiervan is dat de hele materie bijzonder ingewikkeld wordt voor de afnemer¹².

Een voorbeeld dat de bevoegdheidsverdeling niet altijd duidelijk is, is een wetswijziging van 16 juli 2001 van de wet van 29 april 1999 betreffende de organisatie van de

¹¹ Artikel 3, wet van 29 april 1999 betreffende de organisatie van de gasmarkt en het fiscaal statuut van de elektriciteitsproducenten

¹² Jaarverslag VREG 2003 P 11

elektriciteitsmarkt. Deze heeft mogelijk gemaakt dat de federale transmissienetbeheerder ook activiteiten kan uitoefenen voor de distributienetten met een spanningsniveau van 30 kV tot 70 kV¹³ die normaal tot de gewestelijke bevoegheden horen. De spanningsverdeling die in de BWHI voorkomt, strookt immers niet met het werkelijk onderscheid tussen transport- en distributienet¹⁴.

Voor de directe lijnen stelt zich een bevoegdheidsprobleem. De federale wetgever stelt voor deze lijnen geen spanningsniveau voorop. De gewestelijke overheid daarentegen stelt een spanning voor deze lijnen voorop van 70 kV. Zowel de decreetgever als de federale wetgever achten zich bevoegd voor rechtstreekse lijnen tot 70 kV van producent naar afnemer¹⁵.

Het criterium om de bevoegde overheid te bepalen is niet altijd duidelijk. Toch zal dat criterium moeten worden gehanteerd als er zich een regelgeving opdringt die niet rechtstreeks toe te wijzen is aan één van de opgesomde beleidsdomeinen in de Bijzondere Wet tot Hervorming der Instellingen. Deridder zegt dat in zo een geval de ruimtelijke relevantie dient te worden nagegaan en of een gezamenlijke regelgeving voor heel het land noodzakelijk is.¹⁶ Er is een verschil tussen het wettelijk kader en de praktijk. Het is niet zo eenvoudig alle bevoegdheden op papier vast te stellen.

¹³ wijziging van de wet van van 29 april 1999, B.S., 20 juli 2001

¹⁴ Deridder, L., Handboek gas en elektriciteitsrichtlijn. Antwerpen: Intersentia, 2003, p.318

¹⁵ Deridder, L., Handboek gas en elektriciteitsrichtlijn. Antwerpen: Intersentia, 2003, p.449

¹⁶ Deridder, L., Handboek gas en elektriciteitsrichtlijn. Antwerpen: Intersentia, 2003, p.136-137

3 Marktspelers

In dit hoofdstuk worden de verschillende spelers beschreven die werkzaam zijn op de energiemarkt. De bedoeling is de onderlinge verhoudingen tussen deze spelers weer te geven. In de tekst volgt een omschrijving van de verschillende partijen en hun verplichtingen volgens de Europese richtlijnen, federale en gewestelijke regelgeving. In totaal worden 5 marktspelers besproken: reguleringsinstanties, de producenten, de netbeheerders, de energieleveranciers en de klanten. In het werk wordt verder ook dieper ingegaan op de ontvlechting en het gebruik van de directe lijnen.

3.1 Reguleringsinstanties.

Op de Belgische markt zijn er 4 verschillende reguleringsinstanties werkzaam : de Commissie voor de Regulering van de Electriciteit en het Gas (CREG), de Vlaamse reguleringsinstantie voor de elektriciteits en de gasmarkt (VREG), de Commission Wallonne Pour l'Energie (CWAPE) en het Brussels Instituut voor Milieubeheer (BIM). De CREG is het federaal organisme voor de regulering van de gas- en elektriciteitsmarkt in België. De VREG, CWAPE en BIM zorgen voor de organisatie en de werking op respectievelijk de Vlaamse en Waalse en Brusselse Elektriciteit- en gasmarkt. In deze bespreking worden dieper ingegaan op de CREG en de VREG.

3.1.1 CREG

De commissie voor de Regulering van de Elektriciteit en het gas is opgericht door de Elektriciteitswet en de Gaswet¹⁷. De CREG is een autonoom orgaan met rechtspersoonlijkheid¹⁸. De twee organen van de CREG zijn het Directiecomité en de Algemene Raad.

¹⁷ Artikel 23, wet van 29 april 1999 betreffende de organisatie van de elektriciteitsmarkt, Artikel 15, wet van 29 april 1999 betreffende de organisatie van de gasmarkt en het fiscaal statuut van de elektriciteitsproducenten.

¹⁸ Artikel 23, wet van 29 april 1999 betreffende de organisatie van de elektriciteitsmarkt

Het operationeel bestuur van de CREG wordt verzekerd door het Directiecomité dat de handelingen stelt die nodig of nuttig zijn voor de uitvoering van de dubbele opdracht:

- Het toezicht en de controle op de toepassing van de nieuwe wettelijke bepalingen op de elektriciteitsmarkt. Bij deze **controlefunctie** besteedt de CREG een bijzondere aandacht aan de werking van de transmissienetbeheerder en de vervoernetbeheerder.
- De algemene **beleidsondersteuning** van de minister, waarvoor de CREG een vrijwel onbeperkte adviesbevoegdheid heeft.

De Algemene Raad houdt toezicht op het Directiecomité door de wijze te evalueren waarop het Directiecomité zijn taken uitvoert. In dit verband brengt hij adviezen en aanbevelingen uit aan de Minister en het Directiecomité. Hij formuleert ook een advies betreffende elke kwestie die hem door het Directiecomité wordt voorgelegd. De Algemene Raad kan het Directiecomité ook om studies en adviezen vragen¹⁹.

3.1.1.1 Controlefunctie

Om de controlefunctie uit te oefenen, beschikt de CREG over een algemeen informatierecht²⁰. Hierdoor kan de CREG alle nodig inlichtingen vragen aan de marktspelers²¹, die zij denkt nodig te hebben bij de uitvoering van haar taken. Wanneer de commissie op de hoogte is van het bestaan van restrictieve mededingingspraktijken en van concentraties in de zin van artikelen 2, § 1, 3, en 12, § 1, van de mededingingswet²² in de elektriciteitssector moet zij de dienst voor mededinging op de hoogte brengen²³.

In deze functie is de CREG ook verantwoordelijk voor de goedkeuring van de algemene contractvoorwaarden. De contracten die de transmissienetbeheerder aanbiedt aan zijn

¹⁹ CREG (online) De Algemene Raad, beschikbaar via <URL:http://www.creg.be/nl/cg1_nl.html>

²⁰ Artikel 26, wet van 29 april 1999 betreffende de organisatie van de elektriciteitsmarkt

²¹ TNB, DNB, productenten, distributeurs

²² wet van 1 juli 1999 tot bescherming van de economische mededinging, B.S. 1 september 1999

²³ Artikel 3, K.B. van 20 september 2002 betreffende de samenwerking tussen de Commissie voor de Regulering van de Elektriciteit en het Gas en de Dienst voor de Mededinging en het korps verslaggevers, B.S. 8 oktober 2002

netgebruikers regelen de toegang tot het transmissienet. De CREG heeft hier echter een passieve rol. Zij kan enkel haar goedkeuring weerhouden en aangeven welke clausules eventueel moeten herzien worden. Deze procedure laat weinig bewegingsvrijheid toe waardoor een omslachtige en tijdrovende werkwijze gevolgd moet worden. Zo moest de CREG zeven verschillende beslissingen nemen inzake de algemene voorwaarden voordat ze deze uiteindelijk kon goedkeuren. Dit is in tegenstelling tot de aardgassector waar ze wel de bevoegdheid heeft om bepaalde clausules op te leggen of om zelf algemene voorwaarden vast te leggen.²⁴

De CREG is ook verantwoordelijk voor de goedkeuring van de tarieven voor het transport en de distributie van elektriciteit en aardgas. Via deze taak waakt ze erover dat netbeheerders niet discrimineren tussen netgebruikers of monopoliwinsten realiseren. Nog steeds in haar controlefunctie moet het directiecomité ook de naleving van de voorwaarden van bepaalde vergunningen controleren. Dit is onder meer het geval voor de bouw van productie-installaties en de aanleg van directe lijnen.

Hoewel de commissie een algemeen controlerecht heeft, blijkt uit artikel 31²⁵ dat zij niet onmiddellijk naar aanleiding van een inbreuk bestraffend kan optreden. Zij moet eerst de betrokkenen aanmanen zich te schikken naar de wetgeving. Slechts wanneer de betrokkenen niet ingaan op deze aanmaning kan de CREG een sanctie opleggen. Deze bestaat uit het opleggen van een administratieve boete²⁶. De boete mag per kalenderdag niet lager zijn dan € 1250 en niet hoger dan honderdduizend Euro. Deze mag in het totaal niet hoger zijn dan twee miljoen Euro of drie procent van de omzet die de betrokken persoon heeft gerealiseerd op de Belgische elektriciteitsmarkt tijdens het afgelopen boekjaar.

De CREG werkt nauw samen met drie instanties om de controletaak uit te voeren. Deze zijn de Dienst voor mededinging, de Geschillenkamer en de Bemiddelings- en Arbitragedienst. De Dienst voor de mededinging is specifiek en exclusief belast met de toepassing van het

²⁴ Vanderveeren, C. en Martinet, P., Waken en waarborgen, De rol van de CREG in het mededingingsrecht, jaarboek energie 2004, p. 154

²⁵ wet van 29 april 1999 betreffende de organisatie van de elektriciteitsmarkt

²⁶ Artikel 31, wet van 29 april 1999 betreffende de organisatie van de elektriciteitsmarkt

Belgische kartelrecht, vervat in de wet van 5 augustus 1991 tot bescherming van de mededinging²⁷. Het kartelrecht garandeert de vrije mededinging, door mededingingsbeperkende maatregelen van particulieren te verhinderen. Hoewel zij niet uitdrukkelijk belast zijn met de toepassing van het Belgische kartelrecht, werken de Geschillenkamer en de Bemiddelings- en Arbitragedienst mee aan het vrijwaren van de mededinging op de elektriciteits- en gasmarkt. De Geschillenkamer is een administratief rechtscollege dat geschillen van precontractuele aard tussen de beheerder van de transportinfrastructuur en de gebruikers ervan betreffende de toegang tot deze infrastructuur beslecht²⁸. De Bemiddelings- en Arbitragedienst is een bij wet²⁹ opgerichte dienst die in elk geschil betreffende de toegang tot de transportinfrastructuur, de spelregels die op het gebruik van deze infrastructuur van toepassing zijn (namelijk het technisch reglement van het elektrisch transmissienet en de gedragscode van toepassing op de gasvervoersondernemingen) en de tarieven van toepassing op het gebruik van het elektrisch transmissienet kan bemiddelen of er een scheidsrechtelijke uitspraak kan over doen. De partijen zijn niet verplicht deze geschillen aan de Bemiddelings- en Arbitragedienst voor te leggen, zij kunnen zich ook richten tot de gewone rechtbanken. Met de Bemiddelings- en Arbitragedienst biedt de wetgever hen wel een gespecialiseerde instantie aan.

3.1.1.2 Beleidsondersteuning

De beleidsondersteunende taak van de CREG bevat twee elementen. Enerzijds kan de CREG zelfstandig voorstellen formuleren. Anderzijds wordt de CREG nauw betrokken bij het wetgevend werk. Deze taken worden uitgevoerd door het directiecomité van de CREG. Het zelfstandig formuleren van voorstellen uit zich in het opstellen van het indicatief programma van de productiemiddelen voor elektriciteit. Dit indicatief programma is een

²⁷ B.S., 11 oktober 1991

²⁸ K.B. van 16 november 2001 tot bepaling van de procedureregels voor de Geschillenkamer.

²⁹ Artikel 28, wet van 29 april 1999 betreffende de organisatie van de elektriciteitsmarkt geregeld door KB van 17 december 2002 houden de vaststelling van het reglement van de bemiddelings- en arbitragedienst van de Commissie voor de Regulering van de Elektriciteit en het Gas.

nieuw beleidsdocument om de eventuele behoefte aan bijkomende elektriciteit in kaart te brengen³⁰. Dit programma heeft een looptijd van tien jaar. Het programma

- maakt een schatting van de vraag naar elektriciteit en identificeert de behoefte aan productiecapaciteit die daarmee samenhangt.
- bepaalt de richtsnoeren inzake de keuze van primaire bronnen
- bepaalt de aard van de aan te bevelen productiekanalen

Hoewel het programma indicatief is, speelt het toch een belangrijke rol in de uitbouw van het Belgische productiepark.

Vrijwel steeds moet het advies van de CREG ingewonnen worden voor het nemen van besluiten ter uitvoering van de elektriciteits- en gaswet. Sommige uitvoeringsbesluiten kunnen maar genomen worden na voorstel van de CREG.

3.1.2 VREG

Het toezicht op de Vlaamse distributiemarkt wordt uitgeoefend door de reguleringsinstantie VREG. De Vlaamse reguleringsinstantie is opgericht door het decreet van 30 april 2004 tot oprichting van het publiekrechtelijk vormgegeven extern verzelfstandigd agentschap Vlaamse Reguleringsinstantie voor de Elektriciteits- en Gasmarkt³¹. De VREG is een Vlaamse overheidsdienst die beschikt over een eigen rechtspersoonlijkheid en is opgericht ter vervulling van taken van beleidsuitvoering.

De VREG heeft als missie de regulering, de controle en de bevordering van de transparantie van de elektriciteits- en gasmarkt in het Vlaamse Gewest. Ze wijst onder meer de netbeheerders aan en reikt leveringsvergunningen uit aan de leveranciers. Ze stelt een technisch reglement op voor de toegang tot het elektriciteits- en aardgasnet en het beheer en de uitbreiding ervan. Daarnaast geeft ze adviezen aan de Vlaamse overheid om de organisatie en de werking van de energiemarkt te optimaliseren.

³⁰ Artikel 3, wet van 29 april 1999 betreffende de organisatie van de elektriciteitsmarkt

³¹ B.S. 27 mei 2004

Ze behandelt geschillen die betrekking hebben op de toegang tot het distributienet, evenals de toepassing van de gedragscode en het technisch reglement.

Tenslotte heeft De VREG heeft ook een controlefunctie. Ze houdt nauwlettend in de gaten of de netbeheerders en leveranciers de wettelijke en reglementaire verplichtingen nakomen en oefent controle uit op de naleving van de technische reglementen en de gedragscodes

De Missie, taken en bevoegdheden van de VREG zijn opgenomen in artikelen 5 tot en met 7 van het oprichtingsdecreet van de VREG.

3.2 Producent

Het begrip producent valt volgens de Elektriciteitswet samen met elke natuurlijke of rechtspersoon die elektriciteit opwekt met inbegrip van zelfopwekkers. Een zelfopwekker is elke natuurlijke of rechtspersoon die hoofdzakelijk voor eigen gebruik elektriciteit produceert³². De belangrijkste producenten in België zijn de energiebedrijven Electrabel en SPE. Naast de klassieke centrales voor de productie van elektriciteit (kernsplijtstof, kolen-, aardgas-, en stookoliecentrales) en de kerncentrales, maakt de productie van elektriciteit op basis van hernieuwbare energiebronnen een steeds groter deel uit van het aanbod. Er wordt gebruik gemaakt van zonnecellen, windturbines, waterkracht.

België heeft zelf geen aardgaswinning. Het aardgas, afkomstig van buitenlandse producenten wordt per schip ingevoerd via de terminal in Zeebrugge in vloeibare vorm (LNG) of in gasvorm via ondergrondse of onderzeese leidingen met Nederland, Duitsland, Frankrijk, Luxemburg en Groot-Brittannië.

³² Artikel 2, wet van 29 april 1999 betreffende de organisatie van de elektriciteitsmarkt

3.2.1 Vergunde activiteit

De Elektriciteitsrichtlijn 2003/54/EG verplicht de lidstaten de productie van elektriciteit te reguleren door op te treden met betrekking tot nieuwe productie-installaties. De lidstaten moeten voor de bouw van dergelijke installaties een vergunningstelsel of een aanbestedingstelsel instellen.

De vergunningsprocedure wordt geregeld door artikel zes van Richtlijn 2003/54/EG. Het vergunningstelsel onderwerpt de bouw en inwerkingstelling van een nieuwe productie-eenheid aan een voorafgaande toelating. Een dergelijke vergunning kan verkregen worden los van een eventuele behoefte aan nieuwe capaciteit. Hiermee komt het risico eenduidig ten laste van de productieonderneming te liggen. Hoewel aan de vergunning een hele reeks voorwaarden kan verbonden worden, bepaalt de richtlijn uitdrukkelijk dat beroep mogelijk moet zijn bij weigering van een vergunning.

Artikel zeven van Richtlijn 2003/54/EG bepaalt de werking van de aanbestedingsprocedure. Deze impliceert dat de bouw van iedere bijkomende productiecentrale door de overheid wordt toegekend volgens Europese regels inzake overheidsopdrachten. Een dergelijk systeem impliceert een centrale planning van de behoefte aan nieuwe capaciteit. De details van de aanbestedingsprocedure voor de bouw van productiecapaciteit en voor maatregelen op het gebied van energiebesparing moeten ten minste zes maanden vóór de uiterste inschrijvingsdatum in het Publicatieblad van de Europese Unie gepubliceerd. Het bestek wordt ter beschikking gesteld van ieder geïnteresseerd bedrijf dat gevestigd is op het grondgebied van een lidstaat, en wel zo dat het voldoende tijd heeft om in te schrijven. De aanbestedingsprocedure legt dan ook een zware verantwoordelijkheid op de schouders van de overheid. In een elektrisch systeem is het afstemmen van productie en verbruik van cruciaal belang. De overheid moet het juiste evenwicht vinden tussen overproductie en

dreigende schaarste, waarbij vooral een schaarste, negatieve gevolgen kan hebben voor de stabiliteit van het elektrische systeem³³.

Zoals hierboven aangegeven gaf Europa de lidstaten de keuze tussen 2 systemen, het vergunningstelsel en het aanbestedingsstelsel. België koos voor een vergunningstelsel om de bouw van bijkomende productiecapaciteit te organiseren. De keuze voor een vergunningstelsel (i.p.v. aanbestedingsstelsel) werd verantwoord omwille van drie redenen: het is eenvoudiger, het schuift de marktrisico's van een investering in de voeten van de operatoren en het werkt de technologische mededinging in de hand³⁴. Iedere bouw van een bijkomend vermogen van meer dan 25 elektrische megawatt, of een toename van 10% netto ontwikkelbaar vermogen is voortaan onderworpen aan een voorafgaande toekenning van een individuele vergunning³⁵. Dit geldt zowel voor de bouw van een totaal nieuwe installatie als voor het uitbreiden met een bijkomende installatie. Deze vergunning wordt afgeleverd door de minister van economische zaken op voorstel van de CREG. Enkele toekenningscriteria³⁶ voor het bekomen van een vergunning zijn:

- een grondige argumentatie met betrekking tot de integratie van de installatie in het elektriciteitsnet. Dit is nodig om te bewijzen dat deze installatie bijdraagt tot het respecteren van de openbare dienstverplichtingen op het vlak van kwaliteit en regelmatigheid van de elektriciteitsleveringen en tot het respecteren van de richtsnoeren inzake de keuze van primaire bronnen en de aan te bevelen productiekanaalen, bepaald in toepassing van het indicatief programma.
- rekening houden met het indicatief programma inzake de aard, de hoeveelheid en de oorsprong van de gebruikte brandstoffen.

³³ Deridder, L., Handboek gas en elektriciteitsrichtlijn. Antwerpen: Intersentia, 2003

³⁴ Vanden Borre, T., De vrijmaking van de federale elektriciteits- en gasmarkt: de federale wetgeving in een stroomversnelling?, Intersentia: Antwerpen, 2006

³⁵ Artikel 2, K.B. van 11 oktober 2000 betreffende de toekenning van individuele vergunningen voor de bouw van installaties voor de productie van elektriciteit, B.S 1 november 2000

³⁶ Artikel 3, K.B. van 11 oktober 2000 betreffende de toekenning van individuele vergunningen voor de bouw van installaties voor de productie van elektriciteit.

- gebruik van kanalen met hoog rendement die gebaseerd zijn op het gebruik van de beste beschikbare technologieën, hetgeen moet blijken uit het spaarzaam gebruik van natuurlijke rijkdommen en het beheersen van specifieke uitstoot
- de conformiteit van de installatie met het technisch reglement
- de technische bekwaamheden van de aanvrager of van de onderneming die met de oprichting of de exploitatie van de installatie zal belast worden

Artikel 8 van het K.B.³⁷ legt de intrekkingprocedure van de vergunning vast. Wanneer de operator niet voldoet aan de vergunningsvoorwaarden of de bepalingen van het K.B. kan de CREG de operator in gebreke stellen. Na een reactieperiode van 90 dagen kan de CREG vervolgens een voorstel tot intrekking of aanpassing van de vergunning aan de minister overmaken. De inbreuken op de bepalingen van dit besluit worden gestraft met de strafbepalingen opgenomen in artikel 15 van dit K.B.. Deze gaan van een gevangenisstraf van één maand tot zes maanden en een geldboete van vijftig frank tot twintig duizend frank of met één van die straffen alleen.

3.3 Netbeheerders

In België zijn twee soorten netbeheerders actief op de elektriciteits- en gas markt. Dit zijn de transmissienetbeheerder (voor elektriciteit), de vervoernetbeheerder (voor aardgas) en de distributienetbeheerders. Dit komt omdat de bevoegdheden voor het energiebeleid verdeeld zijn over het federaal en gewestelijk niveau. Deze verdeling werd uitgelegd in het hoofdstuk bevoegdheden.

3.3.1 Transmissienetbeheerder

De elektriciteitswet definieert het transmissienet als volgt: “het nationaal transmissienet voor elektriciteit, dat de bovengrondse lijnen, ondergrondse kabels en installaties omvat die

³⁷ K.B. van 11 oktober 2000 betreffende de toekenning van individuele vergunningen voor de bouw van installaties voor de productie van elektriciteit. B.S., 1 november 2000

dienen voor het vervoer van elektriciteit van land tot land en naar rechtstreekse afnemers van de producenten en naar distributeurs gevestigd in België, alsook voor de koppeling tussen elektrische centrales en tussen elektriciteitsnetten.³⁸”

De transmissienetbeheerder zorgt voor de vervoer van elektriciteit via dit net vanaf de productie-installaties tot aan het distributienet. Via transformatoren wordt het dan omgezet naar een lagere spanning. Vanaf dan is de distributienetbeheerder verantwoordelijk voor het vervoer.

Volgens de Europese Richtlijn moeten de lidstaten een transmissienetbeheerder aanduiden, of de eigenaars van het transportnet vragen om deze aan te duiden³⁹. Overeenkomstig artikel 10 van de elektriciteitswet wordt de netbeheerder aangeduid voor een hernieuwbare periode van 20 jaar. In elk geval eindigt het mandaat in geval van faillissement, ontbinding, fusie of splitsing. Bovendien kan de aanstelling herroepen worden wegens grove tekortkomingen of bij significante wijzigingen in het aandeelhouderschap die de onafhankelijkheid in het gedrang zouden kunnen brengen. De netbeheerder moet zijn opgericht in de vorm van een naamloze vennootschap, met maatschappelijke zetel en centrale administratie in een Staat van de Europese Economische Ruimte⁴⁰. Op 13 september 2002, de NV Elia Systems Operator als transmissienetbeheerder aangeduid⁴¹.

De transmissienetbeheerder is verantwoordelijk voor de uitvoering van de volgende taken⁴²:

- de exploitatie van het transmissienet en het onderhoud ervan;
- het waarborgen van de verbetering, de vernieuwing en de uitbreiding van het transmissienet;
- het waarborgen van de veiligheid, de betrouwbaarheid en de efficiëntie van het transmissienet;

³⁸ Artikel 2, wet van 29 april 1999 betreffende de organisatie van de elektriciteitsmarkt

³⁹ Artikel 8, Richtlijn 2003/54/EG

⁴⁰ Artikel 9, wet van 29 april 1999 betreffende de organisatie van de elektriciteitsmarkt

⁴¹ M.B. van 13 september houdende aanwijzing van de beheerder van het transmissienet voor elektriciteit B.S., 17 september 2002

⁴² Artikel 8, wet van 29 april 1999 betreffende de organisatie van de elektriciteitsmarkt

- het technisch beheer van de elektriciteitsstromen op het transmissienet en, in dit kader, de coördinatie van de inschakeling van de productie-installatie.

3.3.1.1 Organisatie van de netwerktoegang

De Europese Unie legt een systeem op om de toegang tot dit netwerk te reguleren. De richtlijn 2003/54/EG voorziet in een toegang van derden tot de netten of systemen, gebaseerd op gepubliceerde tarieven. Dit systeem werd opgenomen in de federale wetgeving door de wet van 1 juni 2005⁴³. De toegang tot het netwerk wordt bepaald door contracten die de transmissienetbeheerder aanbiedt aan zijn netgebruiker. Deze zijn het aansluitingscontract, het toegangscontract en het contract van toegangsverantwoordelijke. De algemene voorwaarden van deze contracten dienen goedgekeurd te worden door de CREG⁴⁴.

De gepubliceerde tarieven betreffen de vergoeding voor de uitvoering van de taken door de transmissienetbeheerder. De tarieven gelden voor alle in aanmerking komende afnemers van het transmissienet en worden objectief toegepast zonder onderscheid te maken tussen de gebruikers van het systeem. De publicatie van de tarieven voordat zij van kracht gaan, zorgt voor niet-discriminerende transmissie- en distributietarieven en een grotere transparantie. Het zijn de lidstaten die ervoor moeten zorgen dat deze tarieven of de berekeningsmethodes voor hun toepassing worden goedgekeurd door een regelgevende instantie en dat deze tarieven of methoden worden gepubliceerd.⁴⁵

Een dergelijk systeem is belangrijk omdat het transmissienet een natuurlijk monopolie vormt. Het aanleggen van concurrerende netwerken zou immers gepaard gaan met buitensporige financiële, sociale en ecologische kosten⁴⁶. Het beheer van het transmissie-

⁴³ Wet van 1 juni 2005 tot wijziging van de wet van 29 april 1999 betreffende de organisatie van de elektriciteitsmarkt. B.S. 14 juni 2005

⁴⁴ Vanderveeren, C. en Martinet, P., Waken en waarborgen, De rol van de CREG in het mededingingsrecht, jaarboek energie 2004, p. 151

⁴⁵ Artikel 20 Richtlijn 2003/54/EG

⁴⁶ Deridder, L., Handboek gas en elektriciteitsrichtlijn. Antwerpen: Intersentia, 2003, p. 240

en distributienet moet georganiseerd worden op een wijze dat zowel de in aanmerking komende afnemers als hun leveranciers de zekerheid hebben dat de voorwaarden voor levering:

- objectief zijn: de voorwaarden moeten onafhankelijk zijn van de specifieke dienst die wordt verstrekt;
- transparant zijn: de voorwaarden moeten kostengerelateerd zijn;
- niet discriminatoir zijn: er mag geen onderscheid gemaakt worden tussen gelijkaardige afnemers.

De transmissienetbeheerder is verplicht een technisch reglement toe te passen. Dit reglement is de operationele code met technische normen die bepaalt op welke wijze men toegang kan krijgen tot het transmissienet en op welke wijze de netbeheerder verplicht is om aan de netgebruikers toegang tot het netwerk te verlenen. Het bevat alle spelregels in verband met de toegang tot en het gebruik van het transmissienet⁴⁷.

3.3.1.2 Tarieven van de transmissienetbeheerder.

Het Koninklijk Besluit van 4 april 2001⁴⁸ regelt de tarievenstructuur die geldt voor Elia. De tarieven worden jaarlijks vastgelegd. Elia moet een tariefvoorstel ter goedkeuring voorleggen aan de CREG. Als de CREG hiermee niet instemt, kan zij tarieven opleggen voor een periode van 3 maanden. Elia werkt met een “cost-plus” systeem: de tarieven worden bepaald in functie van de kosten, met daarboven een billijke winstmarge ter vergoeding van het geïnvesteerd kapitaal⁴⁹. Via het goedkeuringsbeleid kan de CREG toezien dat de

⁴⁷ Vande Borre, T., Delvaux, B., Recente ontwikkelingen in het federale energiebeleid en recht, jaarboek energie 2003. p. 71

⁴⁸ Koninklijk besluit betreffende de algemene tariefstructuur en de basisprincipes en procedures inzake de tarieven en de boekhouding van de beheerder van het nationaal transmissienet voor elektriciteit, B.S. 18 april 2001

⁴⁹ Elia (online) Tarieven beschikbaar via
<<http://www.elia.be/repository/pages/8ee2d7b6d17348bbac8b0cc366515ce8.aspx>>

transmissienetbeheerder niet discrimineert tussen de netgebruikers of monopoliewinsten realiseert.⁵⁰

Artikel 3 van het Koninklijk besluit onderscheidt vier tarieven, afhankelijk van de aard van de dienst die de TNB verleent en de kosten die de TNB zelf moet dragen:

- aansluiting op het netwerk
- het gebruik van het netwerk
- de ondersteunende diensten
- de belastingen, heffingen, toeslagen, en bijdragen waaraan de TNB onderworpen is.

Elk van deze tarieven wordt geacht volledig te zijn, wat impliceert dat ook de kosten voor studies en administratief beheer erin begrepen zijn. Na goedkeuring door de CREG moet de TNB ze bekendmaken aan de gebruikers. Om de CREG toe te laten de vooropgestelde tarifiering naar waarde te schatten, moet de TNB een uitgesplitste boekhouding hanteren en uitvoerige detailrapporten opstellen. Het uitgangspunt hierbij is dat iedere kost die deel uitmaakt van de tarieven, ook individualiseerbaar moet zijn in de boekhouding⁵¹.

Toch zegt de elektriciteitswet dat de overheid maximum prijzen kan vastleggen. Het is de CREG die hierop moet toezien. De elektriciteitswet preciseert dat de maximumtarieven moeten verzekeren dat de residentiële en professionele afnemers⁵² een billijk deel van de productiviteitsverbetering ingevolge de openstelling van de markt moeten verkrijgen⁵³. De tarieven worden afgestemd op de beste tariefpraktijken in hetzelfde marktsegment in de andere lidstaten van de Europese Unie, rekening houdend met de bijzondere kenmerken van de distributiesector.

⁵⁰ Vanderveeren, C. en Martinet, P., Waken en waarborgen, De rol van de CREG in het mededingingsrecht, jaarboek energie 2004, p. 155

⁵¹ Artikel 19, K.B. van 11 juli 2002 betreffende de algemene tariefstructuur en de basisprincipes en procedures inzake de tarieven voor de aansluiting op de distributienetten en het gebruik ervan, de ondersteunende diensten geleverd door de beheerders van deze netten en inzake de boekhouding van de beheerders van de distributienetten voor elektriciteit.

⁵² Residentiële afnemers kopen elektriciteit voor huishoudelijke gebruik, professionele afnemers voor de uitoefening van een commerciële activiteit.

⁵³ Artikel 20, wet van 29 april 1999 betreffende de organisatie van de elektriciteitsmarkt

Sommige gezinnen en personen genieten van verlaagde elektriciteitsprijzen, het zogenaamde “sociaal tarief”. Deze tarieven liggen een stuk lager dan de normale elektriciteitsprijzen. De minister bevoegd voor economie kan maximumprijzen vaststellen voor de levering van elektriciteit aan residentiële klanten met een laag inkomen of in een kwetsbare situatie⁵⁴.

3.3.2 Vervoernetbeheerder

Het vervoernet voor aardgas omvat alle leidingen, met inbegrip van de directe leidingen en de upstream-installaties, en alle opslagmiddelen, LNG- installaties, gebouwen, machines. Het aardgasnetwerk ziet er anders uit dan het elektriciteitsnetwerk en de vervoernetbeheerder voor aardgas heeft dus enkele andere taken die nadere toelichting vereisen zoals LNG en opslag en de upstream leidingen. Maar ook in dit geval wordt het gas vervoerd door de vervoernetbeheerder tot aan het distributienet.

Een belangrijk verschil met de elektriciteitssector is wel de afwezigheid van één enkele vervoernetbeheerder. In tegenstelling tot de elektriciteitssector heeft de wetgever er niet voor gekozen om één enkele onderneming te belasten met het beheer van het gehele aardgastransportnet. Dit heeft te maken met het feit dat de Gaswet ook de aanleg en uitbating van infrastructuur voor andere gassen zoals zuurstof regelt. De aanleg en het uitbaten van andere gasleidingen valt niet onder het geliberaliseerd systeem⁵⁵. Hoewel de wetgeving hier meerdere netbeheerders toelaat, wordt de vervoersactiviteit gekenmerkt door een monopolie van Fluxys. Fluxys is de beheerder van het vervoernet van aardgas in België. De CREG beschouwt dit monopolie als de best organisatievorm in deze sector⁵⁶. De CREG is van mening dat zolang Fluxys bereid is genoeg in zijn netwerk te investeren het contraproductief zou zijn de deur open te stellen voor de concurrentie van een parallel netwerk.

⁵⁴ Artikel 20, wet van 29 april 1999 betreffende de organisatie van de elektriciteitsmarkt

⁵⁵ Deridder, L., Handboek gas en elektriciteitsrichtlijn. Antwerpen: Intersentia, 2003, p. 403

⁵⁶ Persbericht CREG, Concurrentie op de Belgische markt, 5 september 2003

Voor de bouw en exploitatie van elke vervoersinstallatie moet voortaan een individuele en voorafgaandelijke vergunning van de minister, bevoegd voor energie, worden bekomen⁵⁷. Tot een dergelijke vervoersinstallatie behoren ook alle opslagmiddelen en LNG- installaties⁵⁸. De minister kan eventuele vergunningen enkel afleveren na voorafgaande raadpleging van de besturen op wiens grondgebied de leidingen gepland zijn. Deze vergunning betreft enkel de aanleg en het operationeel houden van de noodzakelijke infrastructuur, zodat de mogelijkheid om te leveren via het netwerk verzekerd wordt. De levering zelf is aan een andere regeling onderworpen.

Artikel vier⁵⁹ bepaalt dat het aan de Koning is om, na advies van de CREG, de vergunningsvoorwaarden verder uit te werken. Deze Gaswet bevat zelf een aantal basisprincipes voor de werking van een vervoeronderneming. Zo moet elke vervoeronderneming⁶⁰:

- haar installatie onderhouden en ontwikkelen tegen economisch aanvaardbare voorwaarden en met eerbiediging van het leefmilieu
- zich onthouden van discriminatie tussen netgebruikers, in het bijzonder ten gunste van verbonden ondernemingen
- voldoende informatie ter beschikking stellen aan de marktdeelnemers

De koning heeft aan artikel vier van de Gaswet betreffende de toekenning en intrekking van vervoersvergunningen uitvoering gegeven met het K.B. van 14 mei 2002⁶¹ betreffende de vervoersvergunningen voor gasachtige producten en andere door middel van leidingen. Het K.B. voorziet een procedure voor toekenning, herziening en intrekking van de vervoersvergunning. De vergunning wordt verleend voor een duur van ten hoogste vijftig jaar. Drie jaar voor het einde van de vergunningstermijn moet de vergunninghouder zijn

⁵⁷ Artikel 3, wet van 29 april 1999 betreffende de organisatie van de gasmarkt en het fiscaal statuut van de elektriciteitsproducenten

⁵⁸ Artikel 2, wet van 29 april betreffende de organisatie van de gasmarkt en het fiscaal statuut van de elektriciteitsproducenten

⁵⁹ wet van 29 april betreffende de organisatie van de gasmarkt en het fiscaal statuut van de elektriciteitsproducenten

⁶⁰ Artikel 15/1, wet van 29 april 1999 betreffende de organisatie van de gasmarkt en het fiscaal statuut van de elektriciteitsproducenten

⁶¹ B.S., 5 juni 2002

voornemen tot verlenging of verval melden. Indien hij dit niet doet, wordt de vergunninghouder hiertoe aangemaand door het bestuur van energie. Wanneer de vergunninghouder hierop niet reageert binnen de maand, wordt de vergunning opgeheven.

De minister kan, na advies van de CREG, elke vervoersonderneming verplichten om de verbindingen of verbeteringen uit te voeren die hij nodig acht. De werken moeten economisch verantwoord zijn of een afnemer moet zich ertoe verbinden de eventuele meerkost op zich te nemen⁶². Het opleggen van verplichte investeringen in een geliberaliseerde markt wordt gebruikt als controlemiddel op de vervoersondernemingen⁶³.

3.3.2.1 Organisatie van de netwerktoegang

Overeenkomstig met de elektriciteitsmarkt bestaan hier ook de toegang tot het netwerk op basis van tarieven die gepubliceerd word. Om de toegang tot het net te regelen werd hier een gedragscode vastgesteld. Deze gedragscode bepaalt⁶⁴:

- de procedures en nadere regels voor de aanvraag van toegang tot het net;
- de voorzorgsmaatregelen die door de vervoerondernemingen moeten worden genomen ter bescherming van de vertrouwelijkheid van de commerciële gegevens betreffende de netgebruikers
- maatregelen ter voorkoming van elke discriminatie tussen netgebruikers of categorieën van netgebruikers;
- de basisprincipes inzake tarificatie en facturatie;
- de basisprincipes betreffende de rechten en verplichtingen van de vervoerondernemingen en netgebruikers inzake gebruik van het betrokken vervoernet.

⁶² Artikel 15/2, wet van 29 april 1999 betreffende de organisatie van de gasmarkt en het fiscaal statuut van de elektriciteitsproducenten

⁶³ Parl. St. Kamer 1998-99, 2025/ 1, 14

⁶⁴ K.B. van 4 april 2003 betreffende de gedragscode inzake toegang tot de vervoersnetten voor aardgas, B.S.2 mei 2003

3.3.2.2 Tarieven van de vervoernetbeheerder

De koning heeft de principes van de tariefstructuur uitgewerkt in het K.B. van 15 april 2002 betreffende de algemene tariefstructuur en de basisprincipes en procedures inzake de tarieven en de boekhouding van de aardgasvervoersonderneming op het Belgisch grondgebied⁶⁵. Dit K.B. bevat onder meer de verschillende elementen die voor vergoeding in aanmerking komen en de wijze waarop de tariefvoorstellen aan de CREG moeten worden voorgelegd. Hier geldt ook dezelfde regeling als op de elektriciteitsmarkt betreffende de maximumtarieven en de tarieven voor de sociaal zwakkere.

3.3.2.3 LNG en opslag

LNG-installaties zijn installaties voor vloeibaar aardgas. Deze terminals dienen voor het vloeibaar maken van aardgas of de verlading, de opslag en de hervergassing ervan. Specifiek voor de aardgassector is de rol van opslag. De opgeslagen reserves kunnen gebruikt worden om voor de verbruikers op relatief korte termijn hun aardgasafname aan de behoefte aan te passen. Bovendien kan met het opgeslagen aardgas ingespeeld worden op eventuele prijsverschillen op de markt. Met het oog op de organisatie van de toegang tot opslaginstallaties en leidingbuffer kunnen de lidstaten kiezen tussen twee procedures, de onderhandelde toegang en de gereguleerde toegang. Bij deze procedures worden objectieve, transparante en niet-discriminerende criteria gehanteerd⁶⁶.

Bij toegang via onderhandelingen nemen de lidstaten de nodige maatregelen om ervoor te zorgen dat aardgasbedrijven en in aanmerking komende afnemers binnen en buiten het door het stelsel van systemen bestreken grondgebied kunnen onderhandelen over toegang tot opslaginstallaties en leidingbuffer met de betrokken opslagsysteembeheerder. Deze opslagsysteembeheerder verricht de opslag en is verantwoordelijk voor de opslaginstallatie⁶⁷.

⁶⁵ B.S. 23 april 2002

⁶⁶ Artikel 19, Richtlijn 2003/55/EG

⁶⁷ Artikel 2, lid 10 Richtlijn 2003/55/EG

De lidstaten schrijven de opslagsysteembeheerders en de aardgasbedrijven voor dat zij hun belangrijkste commerciële voorwaarden voor het gebruik van opslaginstallaties, leidingbuffer en andere ondersteunende diensten binnen zes maanden na de implementatie van deze richtlijn bekendmaken en vervolgens elk jaar publiceren.

Bij gereguleerde toegang nemen de lidstaten de nodige maatregelen om ervoor te zorgen dat aardgasbedrijven en in aanmerking komende afnemers een recht van toegang tot opslaginstallaties, leidingbuffer en andere ondersteunende diensten krijgen op basis van gepubliceerde tarieven of andere. Dit recht van toegang voor in aanmerking komende afnemers kan worden verleend door hen in staat te stellen leveringscontracten te sluiten met andere concurrerende aardgasbedrijven dan de eigenaar en/of beheerder van het systeem of een verwant bedrijf.

3.3.2.4 Upstream leidingen

Deze leidingen dienen om het aardgas van een productie-installatie te transporteren naar een verwerkingsinstallatie⁶⁸. Zij verzorgen de verbinding van de productiesite met het eigenlijke vervoersnet. Hoewel zij traditioneel tot de productiezijde worden gerekend, is de toegang tot deze leidingen toch van groot belang voor de totstandkoming van een competitieve aardgasmarkt.

De lidstaten dienen de nodige maatregelen te nemen om ervoor te zorgen dat aardgasbedrijven en in aanmerking komende afnemers toegang kunnen krijgen tot upstreampijpleidingnetten, met inbegrip van installaties voor technische diensten in verband met die toegang. Deze toegang moet verschaft worden op een wijze die door de lidstaat wordt vastgesteld overeenkomstig de toepasselijke rechtsinstrumenten. De lidstaten passen de doelstellingen inzake eerlijke en vrije toegang, de totstandbrenging van een competitieve aardgasmarkt en het vermijden van misbruik van dominante marktposities toe. Zij moeten daarbij rekening houden met de zekerheid en de regelmaat van de leveringen, de

⁶⁸ Artikel 2, lid 2 Richtlijn 2003/55/EG

beschikbare of redelijkerwijs beschikbaar te maken capaciteit en de bescherming van het milieu⁶⁹.

3.3.3 Distributienetbeheerders

De distributie van elektriciteit en aardgas is zoals eerder vermeld een gewestelijke bevoegdheid. In het elektriciteitsdecreet⁷⁰ wordt een distributienet gedefinieerd als: binnen een geografisch afgebakend gebied, geheel van verbindingen met een nominale spanning gelijk aan of lager dan 70 kV en de daarmee verbonden transformatoren, schakel-, verdeel en onderstations en andere hulpmiddelen die noodzakelijk zijn voor de distributie van elektriciteit op regionaal niveau⁷¹. Voor aardgas betekent dit binnen een geografisch afgebakend gebied geheel van leidingen die onderling verbonden zijn en de daarmee verbonden hulpmiddelen, die noodzakelijk zijn voor de aardgasdistributie⁷². Aardgas en elektriciteit worden hier samen besproken omdat deze grote gelijkenissen vertonen.

In tegenstelling tot de federale elektriciteits- en gasmarkt, waar slechts één enkele TNB voor het gehele Belgische grondgebied actief is, zijn er in het Vlaamse gewest meerdere distributienetbeheerders (DNBs). Dit impliceert niet dat deze met mekaar in concurrentie treden. Elk van hen krijgt een wel omschreven grondgebied toegewezen, de regelzone, waarvoor hij als enige DNB instaat. De DNB wordt aangeduid door de Vlaamse Reguleringsinstantie voor de Elektriciteit en het Gas (VREG) voor een hernieuwbare periode van twaalf jaar. Artikel vier van het Vlaamse Elektriciteitsdecreet en 5 van het Aardgasdecreet bepalen een aantal criteria waaraan de kandidaat DNB moet voldoen.

- technische en financiële bekwaamheid
- de professionele betrouwbaarheid
- het beschikken over een eigendoms- of exploitatierecht
- de functionele en juridische onafhankelijkheid van de netbeheerder ten aanzien van producenten en houders van een leveringsvergunning

⁶⁹ Artikel 20 Richtlijn 2003/55/EG

⁷⁰ Decreet van 17 juli 2000 houdende de organisatie van de electriciteitsmarkt

⁷¹ Artikel 2, Decreet van 17 juli 2000 houdende de organisatie van de electriciteitsmarkt

⁷² Decreet houdende de organisatie van de gasmarkt. 6 juli 2001, B.S. 3 oktober 2001

De Vlaamse regering heeft de aanwijzingsprocedure en het statuut van de DNB verder uitgewerkt in het Besluit van de Vlaamse regering met betrekking tot de distributienetbeheerders voor elektriciteit⁷³.

De taken die een DNB moet vervullen, zijn grotendeels vergelijkbaar met deze van de federale TNB. Ook de DNB is belast met de zorg voor het netwerk in zijn regelzone. Dit betreft;

- de exploitatie, het onderhoud en de ontwikkeling van het distributienet
- zorgen dat het distributienet steeds efficiënt, veilige en betrouwbaar werkt
- het aanhouden van voldoende capaciteit
- het ter beschikking stellen van zijn distributienet aan alle leveranciers die elektriciteit en of aardgas willen vervoeren via zijn distributienet.
- het installeren van elektriciteits- en gasmeters en het opnemen van meterstanden
- koppelingen met andere netten uitbaten, onderhouden en ontwikkelen⁷⁴

Deze activiteiten worden verder uitgewerkt in een gedragscode en technische code betreffende de gebruikelijke netwerkactiviteiten⁷⁵ zoals:

- het instaan voor het evenwicht en de efficiënte werking van het net
- instaan voor de elektriciteits- en aardgasvoorziening voor gebonden afnemers
- voldoende capaciteit aanhouden voor de aardgas- en elektriciteitsdistributie
- koppelingen met andere netten beheren en eventueel verder uitbouwen

Er zijn in België vandaag verschillende technische reglementen die de operationele werking van het elektriciteitsnetwerk regelen. De afstemming van deze technische reglementen is niet optimaal. Ook de bevoegdheidsverdeling van de reglementen tussen het federaal niveau (boven 70 kV) en het regionaal niveau (tot 70 kV) maakt een coherent beheer van het hoogspanningsnet moeilijk. De Voka studie 04 pleit daarom voor één technisch reglement

⁷³ B.S., 5 september 2001

⁷⁴ Artikel 7, Decreet van 17 juli 2000 houdende de organisatie van de electriciteitsmarkt

⁷⁵ Artikel 8 en 15, Decreet van 6 juli 2001 houdende de organisatie van de gasmarkt en Artikel 8 en 14, Decreet van 17 juli 2000 houdende de organisatie van de electriciteitsmarkt

voor het hoogspanningsnet. Dit betekent concreet dat de grens voor de regionale bevoegdheid in distributie verlaagd wordt van 70kV naar 30 kV. Alles vanaf 30 kV wordt dan opnieuw federale bevoegdheid. De tariefbevoegdheid die nu volledig bij de federale overheid ligt wordt tot 30 kV ook overgedragen naar de regio's voor de distributienetten⁷⁶.

3.3.3.1 Organisatie van de netwerktoegang

Voor de organisatie van de netwerktoegang heeft de gewestelijke overheid gekozen voor de gereguleerde netwerktoegang. Voor ieder gebruik van het distributienet door in aanmerking komende afnemers geldt een vooraf vastgesteld en bekendgemaakt tarief. Het vaststellen van deze tarieven is een federale bevoegdheid. Dit tarief moet rechtstreeks verbonden zijn aan de werkingskosten van het netwerk. Wanneer er verschillende DNBs actief zijn, impliceert dit dat er evenveel verschillende tarieven van toepassing zijn. Ieder netwerk heeft immers zijn specifieke kostenstructuur en investeringsnoden. Afnemers die in een duur netwerk wonen zullen dus meer moeten betalen voor hun elektriciteit en gas.

3.3.3.2 Tarieven van de distributienetbeheerder

Voor het uitvoeren van haar taken rekent de distributienetbeheerder kosten aan. De vergoeding die de netbeheerder ontvangt voor het gebruik van zijn distributienet, wordt opgenomen op de factuur voor elektriciteit en/of aardgas die men van de leverancier ontvangt. De tarieven van de distributienetbeheerder moeten door de CREG goedgekeurd worden.

Het opzet en de structuur van het distributietarificatie-K.B. zijn volledig gelijk aan zijn federale tegenhanger. Ook voor het distributienet wordt er een onderscheid in kostenposten gehanteerd, die weerspiegeld moeten worden in boekhoudkundige categoriën. Bovendien

⁷⁶ Elektriciteit nu en in de toekomst: strategische product voor burgers en bedrijven, Voka-studie 04, juni 2006 p82

moeten de verschillende kostenposten toelaten alle kosten van de distributienetbeheerder te dekken. Aanvullend wordt een billijke winstmarge toegekend⁷⁷.

Artikel 18 van het elektriciteitsdecreet kent iedere Vlaamse huishoudelijke afnemer⁷⁸ een hoeveelheid gratis elektriciteit toe. De netbeheerders moeten de nodig maatregelen nemen opdat elke afnemer deze hoeveelheid ontvangt. De netbeheerder moet deze eveneens gratis vervoeren. De hoeveelheid bedraagt 100 kWh per domicilie met daarbovenop 100 kWh per persoon die woont op het adres. Dit impliceert dat de netbeheerder niet meer over de mogelijk beschikt om een huishoudelijk afnemer definitief af te sluiten⁷⁹.

3.4 Directe lijnen

Naast de leveringen via het grote transmissienetwerk, wordt in de energiesector ook gebruik gemaakt van zogenaamde directe lijnen⁸⁰. Dit zijn leidingen die geen deel uitmaken van het eigenlijke netwerk. Zij dienen veelal voor het leveren van elektriciteit of gas aan één enkele afnemer. Een dergelijke directe lijn kan rechtstreeks van de productiecentrale naar de afnemer lopen of bestaan uit een bijzondere aftakking van het transmissie- of distributienet. De aanleg van nieuwe directe lijnen wordt onderworpen aan een vergunning, afgeleverd door de minister bevoegd voor energie, op voorstel van de CREG. Bij het al dan niet toekennen van de vergunning wordt rekening gehouden met het optimaal gebruik van het reeds bestaande transmissienet. Een van de voorwaarden om een toelating te bekomen is de weigering van aansluiting op het netwerk op basis van een te beperkte capaciteit. Er kan met andere woorden niet voldaan worden aan de elektriciteitsbehoefte van een afnemer via het gewone transmissienet.

⁷⁷ Deridder, L., Handboek gas en elektriciteitsrichtlijn. Antwerpen: Intersentia, 2003 p.330

⁷⁸ huishoudelijke afnemers kopen elektriciteit voor huishoudelijk gebruik.

⁷⁹ Deridder L., Recente ontwikkelingen in het gewestelijk energiebeleid en -recht, Jaarboek Energierecht. Antwerpen: Intersentia, 2004

⁸⁰ Artikel 22 Richtlijn 2003/54/EG

Krachtens de federale wetgeving⁸¹ kunnen deze lijnen gebruikt worden door:

- een in België gevestigde producent of tussenpersoon voor de bevoorrading van één van zijn eigen vestigingen, dochterondernemingen of in aanmerking komende afnemers
- een in aanmerking komende afnemer voor zijn bevoorrading door een producent of tussenpersoon

In artikelen 2 t.e.m. 5 van het K.B. van 11 oktober 2000 zijn de criteria en procedure voor toekenning van een individuele vergunning uitvoerig beschreven⁸². De aanvraag voor een directe lijn moet ingediend via een verzoekschrift in vijftien exemplaren, per aangetekend schrijven aan de CREG. De CREG bezorgt deze documenten en haar voorstel bij de minister. Indien de Minister beslist de vergunning toe te kennen, gebeurt dit via ministerieel besluit. Indien de Minister beslist de vergunning niet toe te kennen, worden de aanvrager en de commissie daarvan in kennis gesteld bij aangetekend schrijven, binnen een termijn van zestig werkdagen. Enkele criteria waaraan de aanvrager moet voldoen zijn onder andere beschikken over een voldoende financiële en economische capaciteit en de technische bekwaamheden bezitten voor de oprichting of de exploitatie van de directe lijn.

In het Vlaams Elektriciteitsdecreet is een directe lijn elke elektrische leiding met een nominale spanning gelijk aan of lager dan 70 kV die fysisch geen deel uitmaakt van het distributienet⁸³. De vergunning voor de levering via deze lijnen in Vlaanderen kan enkel bekomen worden voor het vervoer van groene stroom of elektriciteit van een kwalitatieve warmtekrachtinstallatie⁸⁴. De levering van gewone elektriciteit via een directe lijn wordt hierdoor uitgesloten. Iedere afnemer van gewone energie is dus verplicht zich aan te sluiten op het distributienet. Dit geldt zelfs wanneer de aanleg van een rechtstreekse verbinding veel goedkoper zou zijn. Voor de bestaande directe lijnen lijkt deze situatie problematisch. Enerzijds verliezen de huidige lijnen hun economisch nut. Anderzijds impliceert dit verbod de

⁸¹ Artikel 17, wet van 29 april 1999 betreffende de organisatie van de elektriciteitsmarkt

⁸² B.S., 1 november 2000

⁸³ Artikel 2 lid 3, Decreet van 17 juli 2000 houdende de organisatie van de electriciteitsmarkt

⁸⁴ Artikel 17, Decreet van 17 juli 2000 houdende de organisatie van de electriciteitsmarkt

verplichting van de DNB om op vrijwel iedere vraag tot aanleg van een nieuwe leiding in te gaan⁸⁵.

3.5 Leveranciers

De verkoop of levering van elektriciteit en aardgas gebeurt door leveranciers. Deze leveranciers zijn met elkaar in concurrentie. Vooraleer deze leveranciers elektriciteit en aardgas kunnen leveren aan vrije afnemers in het Vlaamse Gewest, moeten zij een leveringsvergunning krijgen van de VREG. De levering van aardgas aan eindafnemers of distributieondernemingen met een verbruik van meer dan 1 miljoen m³ per jaar valt echter onder de federale bevoegdheid. Deze vergunning wordt enkel toegekend indien de leveranciers kunnen bewijzen dat ze technisch en financieel voldoende onderlegd zijn om elektriciteit en aardgas te verhandelen.

3.5.1 Levering van aardgas onder federale bevoegdheid

Artikel 15/3 van de Gaswet onderwerpt de gebruikelijke levering van aardgas aan in België gevestigde afnemers aan de voorafgaande toekenning van een individuele ministeriële vergunning. Volgens het K.B. betreffende de algemene voorwaarden voor de levering van aardgas en de toekenningsvoorwaarden van de leveringsvergunningen voor aardgas⁸⁶ is gebruikelijke levering elke levering gedurende een termijn van meer dan drie maanden⁸⁷.

Om een vergunning te bekomen moet een aanvrager bewijzen dat hij zijn verplichtingen ten opzichte van de afnemer en de netbeheerder kan vervullen. Bovendien moet hij in staat zijn eventuele openbare dienstverplichtingen na te leven. Hiervoor is een adequate financiële en organisatorische structuur vereist⁸⁸.

⁸⁵ Deridder, L., Handboek gas en elektriciteitsrichtlijn. Antwerpen: Intersentia, 2003, p.448

⁸⁶ B.S., 5 juli 2001

⁸⁷ Artikel 1, K.B. van 12 juni 2001 betreffende de algemene voorwaarden voor de levering van aardgas en de toekenningsvoorwaarden van de leveringsvergunningen voor aardgas

⁸⁸ Artikel 3, K.B. van 12 juni 2001 betreffende de algemene voorwaarden voor de levering van aardgas en de toekenningsvoorwaarden van de leveringsvergunningen voor aardgas

Naast de klassieke vereisten zoals, voldoende en adequate technische middelen en voldoen aan de financiële verplichtingen, bevat artikel 3, voorlaatste lid van het K.B. ook een meer specifiek regeling. Zo moet de vergunningaanvrager beschikken over voldoende vervoerscapaciteit en capaciteit aan maximum uurdebiet om de aardgasbevoorrading van zijn afnemers te verzekeren overeenkomstig de met zijn afnemers afgesloten en/of nog af te sluiten contracten, en om de naleving van de openbare dienstverplichtingen te verzekeren.

Bij deze laatste verplichting plaatste de CREG echter enkele vraagtekens. Aangezien de aanvrager van een leveringsvergunning normaal gezien nog geen leveringsverplichtingen heeft, kan niet beoordeeld worden of hij over voldoende hoeveelheden gas beschikt. Deze toekomstige leveranciers hebben nog geen contracten afgesloten met afnemers en kunnen bijgevolg niet inschatten hoeveel gas zij zullen nodig hebben voor de levering aan hun klanten. Gasondernemingen die reeds lange tijd in België actief zijn en vaak lange termijncontracten hebben afgesloten zullen daarentegen geen enkele moeite ondervinden om dit bewijs te leveren. Dit kan een schending van het gelijkheidsbeginsel zijn ten nadele van nieuwe marktspelers. Door de vergunning afhankelijk te maken van de mogelijkheid om zijn verplichtingen te vervullen, moet de aanvrager, vooraleer een vergunning aan te vragen, reeds contracten met de afnemer en de vervoerder sluiten. Op dit moment heeft hij echter geen enkele garantie dat hij wel degelijk de vereiste vergunning verkrijgt om deze contracten uit te voeren. Het is zelfs de vraag of afnemers bereid zijn een contract te sluiten met een aanvrager die nog niet over een vergunning beschikt.⁸⁹ In de praktijk blijkt dat vooral de financiële bekwaamheid en het zakenplan de doorslag geven voor het verkrijgen van een vergunning⁹⁰.

Het verkrijgen van een vergunning impliceert dat de leveranciers een aantal vaste rubrieken in hun leveringscontracten moeten opnemen⁹¹. Dit zijn onder andere:

⁸⁹ Deridder, L., Handboek gas en elektriciteitsrichtlijn. Antwerpen: Intersentia, 2003, p. 408

⁹⁰ Gesprek met André Pictoel, voorzitter van de VREG

⁹¹ Artikel 17, K.B. van 12 juni 2001 betreffende de algemene voorwaarden voor de levering van aardgas en de toekenningsvoorwaarden van de leveringsvergunningen voor aardgas

- het leveringspunt of de leveringspunten
- de hoeveelheden te leveren aardgas en de maximum uurdebieten
- de prijzen

Daarnaast moet de leveringsonderneming jaarlijks gegevens over geleverde hoeveelheid en oorsprong van het aardgas overmaken aan de CREG. Wanneer de vergunninghouder zijn verplichtingen niet naleeft zal de CREG de minister voorstellen om de vergunning in te trekken. Dit is ook het geval wanneer de leveringsonderneming de kwaliteit en de continuïteit van de leveringen niet kan verzekeren of wanneer hij de werking van het vervoersnet in gevaar brengt⁹².

3.5.2 Levering van elektriciteit en aardgas in het Vlaams gewest

Sinds de vrijmaking van de Vlaamse energiemarkt op 1 juli 2003 kan elke klant zijn energieleverancier kiezen. De energieleveranciers zijn verantwoordelijk voor het verkopen van elektriciteit en aardgas, die ze bij producenten aankopen of zelf produceren. Ze verzorgen ook de dienstverlening bij de verkoop van energie naar de klant⁹³. De levering is uitgewerkt in het Besluit van de Vlaamse regering met betrekking tot de leveringsvergunningen voor elektriciteit⁹⁴. Voor iedere levering aan in aanmerking komende afnemers in het Vlaamse gewest is een Vlaamse leveringsvergunning vereist. De leveringsvergunning wordt toegekend door de VREG en kan enkel worden afgeleverd voor de levering van elektriciteit via het distributienet.

Naast de klassieke verplichtingen inzake financiële en professionele betrouwbaarheid, herhaalt het Vlaams Leveringsbesluit de verplichting inzake onafhankelijkheid ten opzichte van de DNB. Een leveringsvergunning wordt toegekend voor onbepaalde termijn, maar is intrekbaar door de VREG aan de hand van een relatief eenvoudige procedure. Wanneer de

⁹² Artikel 24, K.B. van 12 juni 2001 betreffende de algemene voorwaarden voor de levering van aardgas en de toekenningsvoorwaarden van de leveringsvergunningen voor aardgas

⁹³ Artikel 2 lid 10, Decreet van 17 juli 2000 houdende de organisatie van de elektriciteitsmarkt

⁹⁴ B.S., 5 september 2001

VREG van mening is dat de vergunninghouder niet meer voldoet aan de voorwaarden, kan zij na aanmaning en het horen de vergunning intrekken⁹⁵.

3.6 Ontvlechting

Het Europees landschap is gekenmerkt door verticaal geïntegreerde bedrijven. Verticaal geïntegreerde bedrijven zijn bedrijven die actief zijn in 2 of meerdere stadia van het productieproces. Voor de energiemarkt is dit een bedrijf of groep van bedrijven waarbij het betrokken bedrijf/de betrokken groep ten minste één van de taken in de vorm van transport of distributie en ten minste één van de taken in de vorm van productie of levering van elektriciteit verricht. Deze bedrijven hebben er belang bij om concurrenten te discrimineren die toegang tot het netwerk van een geïntegreerde onderneming wensen. Daarom werd van overheidswege een ontvlechttingsregime opgelegd. In de Europese richtlijnen is dit regime is gelijklopend voor elektriciteit en gas.

De netbeheerders moeten, wanneer zij deel uitmaken van verticaal geïntegreerde bedrijven met betrekking tot hun rechtsvorm, organisatie of distributie onafhankelijk zijn van andere activiteiten die geen verband houden met transport of distributie. Dit regime staat bekend als juridische ontvlechting. De verplichting tot juridische ontvlechting houdt in dat het bedrijf dat het net beheert, omgevormd moet worden een aparte juridische entiteit. De productie- en leveringsactiviteiten kunnen wel geïntegreerd blijven. Van deze juridische ontvlechting kan afgezien worden indien er een functionele en boekhoudkundige ontvlechting aanwezig is⁹⁶.

Naast de juridische ontvlechting moet de netbeheerder ook een functionele ontvlechting respecteren. Het betreft een hele resem maatregelen om de onafhankelijkheid van het netwerk te garanderen en om belangenconflicten te vermijden met productie- en leveringsbedrijven. Dit houdt onder meer in dat de directie en het middenmanagement van

⁹⁵ Artikel 18, Besluit van de Vlaamse regering van 15 juni 2001 met betrekking tot de leveringsvergunningen voor elektriciteit

⁹⁶ Artikel 17 Richtlijn 2003/54 en artikel 15 Richtlijn 2003/55

het netwerkbedrijf niet tegelijk mogen werken voor het productie- of leveringsbedrijf. Deze ontvlechting houdt ook in dat gepaste maatregelen genomen moeten worden om de onafhankelijkheid te garanderen van personen die instaan voor het netbeheer. Bovendien moet de netbeheerder ook het recht hebben onafhankelijk van het geïntegreerd bedrijf besluiten te nemen met betrekking tot de activa die nodig zijn voor de exploitatie, het onderhoud, en de ontwikkeling van het net. Als laatste dient de netbeheerder een programma op te stellen over het omgaan met confidentiële informatie.

Ten slotte geldt er ook een boekhoudkundige ontvlechting. De netbeheerders dienen een afzonderlijke boekhouding te voeren zoals zij zouden moeten doen indien die activiteiten door verschillende ondernemingen werden gevoerd⁹⁷.

3.6.1 Ontvlechting van de Transmissienetbeheerder

Gezien de centrale rol de transmissienetbeheerder zal spelen bij het al dan niet toelaten van partijen tot het transmissienet, dient zijn optreden objectief en onpartijdig te zijn. De transmissienetbeheer moet een afzonderlijke juridische entiteit zijn die geen andere activiteiten mag ondernemen inzake productie of verkoop van elektriciteit dan de verkopen genoodzaakt door zijn coördinatieactiviteit als transmissienetbeheerder. Daarnaast werd het de transmissienetbeheerder verboden andere diensten te verstrekken op de elektriciteitsmarkt die geen rechtstreeks verband houden met de uitvoering van zijn taken. Op die manier zouden belangenconflicten vermeden worden⁹⁸.

Bovendien werden nog nadere regels opgesteld om de onpartijdigheid van het netbeheer te waarborgen⁹⁹. Deze regels hebben betrekking op:

⁹⁷ Emmerecht S., De recente ontwikkelingen in het Europees energiebeleid en het Europees energierecht, Jaarboek energie 2004, Antwerpen: Intersentia, 2004

⁹⁸ Vanden Borre, T., Overzicht van de evolutie van de vrijmaking van de elektriciteits- en gasmarkt in België, De vrijmaking van de elektriciteits- en gasmarkt: de federale wetgeving in een stroomversnelling? Antwerpen: Intersentia, 2006 p. 5

⁹⁹ Artikel 9, wet van 29 april 1999 betreffende de organisatie van de elektriciteitsmarkt

- De samenstelling van de bestuursorganen van de transmissienetbeheerder teneinde te vermijden dat netgebruikers of eigenaars, gezamenlijk of alleen een aanzienlijke invloed kunnen uitoefenen op het beheer van het transmissienet.
- De onafhankelijkheid van het personeel van de transmissienetbeheerder.
- De behandeling van commercieel gevoelige informatie.

3.6.2 Ontvlechting vervoernetbeheerder

In tegenstelling tot de elektriciteitssector, waar het de TNB verboden is commerciële activiteiten uit te oefenen die geen nauw verband houden met het uitbaten van het netwerk, is een dergelijk verbod niet voorzien in de Gaswet. Deze legt een functionele scheiding op en de verplichting dat de dochteronderneming zijn besluiten neemt onafhankelijk van de moederonderneming. Een zelfde onderneming kan dus een vervoernet beheren en tegelijk leveringsactiviteiten ontplooien. In een dergelijk geval moeten de verschillende activiteiten inzake vervoer, distributie en opslag duidelijk boekhoudkundig gescheiden worden. Verder moeten ook de verrichtingen met verbonden ondernemingen tijdens het betrokken boekjaar in de jaarrekeningen naar voren komen¹⁰⁰.

De CREG verzette zich echter tegen de loutere boekhoudkundige en functionele ontvlechting. Zij was van mening dat deze onvoldoende was om vertrouwelijkheid en onafhankelijkheid te bieden. Deze druk was de aanzet om ook een juridische scheiding tussen de vervoersfunctie en andere commerciële activiteiten door te voeren. Op 1 december 2001 werd Fluxys als onafhankelijke juridische entiteit opgericht.¹⁰¹

3.6.3 Ontvlechting distributienetbeheerders

Met het oog op de onafhankelijkheid van de DNB wordt een streng regime van functionele ontvlechting opgelegd. Voortaan moet de netbeheerder met eigen personeel en middelen

¹⁰⁰ Artikel 15/12, wet van 29 april 1999 betreffende de organisatie van de gasmarkt en het fiscaal statuut van de elektriciteitsproducenten

¹⁰¹ Deridder, L., Handboek gas en elektriciteitsrichtlijn. Antwerpen: Intersentia, 2003, p 405

instaan voor de voorbereiding van de beslissingen met betrekking tot de volgende, voor het netbeheer strategische en vertrouwelijke aangelegenheden. Uit de opsomming blijkt dat alle kernactiviteiten onder deze categorie vallen¹⁰²:

- de exploitatie, het onderhoud en de ontwikkeling van het distributienet
- de toegang tot het distributienet, de aansluitingsvoorwaarden, de technische voorwaarden en de tarieven
- het aflezen van de verbruiksmeters en het databeheer van de verbruiksgegevens van de in aanmerking komende klanten
- de boekhouding met betrekking tot het netbeheer
- de uitbesteding van de werkzaamheden

De ontvlechting vereist bovendien dat de beheerders van het distributienet en de leveranciers ondergebracht worden in gescheiden juridische entiteiten. Vroeger werden beide activiteiten uitgevoerd door de intercommunales die beheerd werden door de gemeenten. Als gevolg van de vrijmaking van de energiemarkt moest er dus overal een distributienetbeheerder aangeduid worden. In bijna alle gevallen zijn de distributienetbeheerders de oude intercommunales. Er zijn twee soorten intercommunales: zuivere en gemengde intercommunales. De zuivere hebben enkel de gemeenten als aandeelhouder, bij de gemengde bezitten zowel privé-ondernemingen (Electrabel als voornaamste) als de gemeenten een deel van de aandelen. Voor de vrijmaking waren zij verantwoordelijk voor twee taken, de distributie en de levering van elektriciteit en/of aardgas. Met het decreet van 6 juli 2001 houdende de Intergemeentelijke samenwerking¹⁰³ neemt de Vlaamse overheid afstand van de vroegere intercommunalestructuur. De vroegere intercommunales worden in het Vlaamse gewest geleidelijk aan afgeschaft en vervangen door intergemeentelijke samenwerkingsverbanden.

Om hun intergemeentelijke samenwerking te structureren hebben de gemeenten de keuze tussen samenwerkingsverbanden met rechtspersoonlijkheid en zonder rechtspersoonlijkheid.

¹⁰² Artikel 12, Besluit van de Vlaamse regering van 15 juni 2001 met betrekking tot de distributienetbeheerders voor elektriciteit

¹⁰³ B.S., 31 oktober 2001

Wanneer gemeenten wensen samen te werken in het kader van een samenwerkingsverband met rechtspersoonlijkheid hebben zij hiervoor de keuze tussen drie structuren die telkens aan afzonderlijke voorwaarden zijn onderworpen¹⁰⁴:

- De projectvereniging is een samenwerkingsverband zonder beheersoverdracht dat tot doel heeft een duidelijk project te plannen, uit te voeren en te controleren
- De dienstverlenende vereniging is een samenwerkingsverband zonder beheersoverdracht dat tot doel heeft een duidelijk omschreven ondersteunende dienst te verlenen aan de deelnemende gemeenten
- De opdrachthoudende vereniging is een samenwerkingsverband met beheersoverdracht waaraan de deelnemende gemeenten de uitvoering van één of meer duidelijk omschreven bevoegdheden met betrekking tot één of meer functioneel samenhangende beleidsdomeinen toevertrouwen.

Het Vlaams Elektriciteitsdecreet gaat ervan uit dat het beheer van het distributienet een gemeentelijke taak is. In de huidige context is het financieel vrijwel onmogelijk dat ieder DNB slechts door één enkele gemeente zou beheerd worden. Een intergemeentelijke samenwerking dringt zich dan ook op¹⁰⁵. Artikel 10 van het intergemeentelijk samenwerkingsdecreet bepaalt verder nog dat het opnemen van privaatrechtelijke vennoten in het intergemeentelijk samenwerkingsverband met rechtspersoonlijkheid niet langer mogelijk is. Zelfs de provinciale participatie moet beperkt blijven tot 20 % van het maatschappelijk kapitaal. Dit impliceert dat de gemeenten de private partners in de gemengde intercommunales, voornamelijk Electrabel moeten uitkopen. Een dergelijke verplichting heeft uiteraard zware financiële implicaties. Momenteel bevindt het hele proces zich in een overgangsperiode die eindigt op 1 januari 2019. Electrabel mocht tegen 2006 slechts 30% van de aandelen van de gemengde energie-intercommunales controleren. Het bod op Electrabel-aandelen van Suez geeft de gemeenten voldoende ademruimte door de stijgende prijzen van de aandelen. Hierdoor kunnen de gemeenten als aandeelhouders de

¹⁰⁴ Artikel 12, Decreet van 6 juli 2001 houdende de intergemeentelijke samenwerking, B.S. 31 oktober 2001

¹⁰⁵ Deridder, L., Handboek gas en elektriciteitsrichtlijn. Antwerpen: Intersentia, 2003, p. 469

aanzienlijke financiële reserves van de gemengde energie-communales, geraamd op 4,5 tot 6 miljard euro, aanspreken om Electrabel uit te kopen.¹⁰⁶

3.6.3.1 Elia-heffing

De levering van elektriciteit en aardgas was volledig in handen van de gemeenten en de intercommunales. De dividenden van de gemeenten uit de distributie en de verkoop van elektriciteit en aardgas staan in voor vijf tot tien procent van de gewone gemeenteontvangsten. Wanneer tariefdalings ten gevolge van de liberalisering in het vooruitzicht worden gesteld, kan dit nefaste gevolgen hebben voor de gemeentefinanciën¹⁰⁷. Daarom werd een systeem in werking gesteld ter compensatie van de inkomstenderving van de gemeenten: de Elia-heffing.

De Elia-heffing is een heffing op het elektriciteitsverbruik die door de federale overheid, op basis van een ingewikkeld berekeningssysteem, naar de gemeenten wordt doorgestort. De totale opbrengst in Vlaanderen wordt op zo'n 172 miljoen euro geraamd. De heffing bedraagt 4,91 euro per duizend kilowattuur (voor een gemiddeld gezin betekent dat ongeveer 25 euro per jaar). Aangezien de Elia-heffing ter vervanging van de vroegere gemeentebelastingen voor consumenten zou worden ingevoerd, hadden bedrijven hier niets van mogen voelen. In de praktijk bleek echter dat de heffing voor vele bedrijven gewoon een nieuwe belasting was. Zo zouden ondernemingen met een verbruik van 2 gigawattuur per jaar (dat is het elektriciteitsverbruik van ongeveer 400 gezinnen) hun factuur met bijna 10.000 euro zien stijgen. Dat zou dan neerkomen op een stijging van ongeveer 6,5%. Volgens de Vlaamse werkgeversorganisaties treft de heffing de Vlaamse bedrijven in hun concurrentiekracht.¹⁰⁸

Het bod van Suez op Electrabel deed de discussie over het al dan niet afschaffen van de Elia-heffing weer in alle hevigheid oplaaien. Op 16 september besliste de Vlaamse regering

¹⁰⁶ Voka-persbericht, 17 augustus 2005 beschikbaar via
<<http://www.voka.be/tekst.asp?ID=1818&Rel=Eliaheffing>>

¹⁰⁷ Deridder, L., Handboek gas en elektriciteitsrichtlijn. Antwerpen: Intersentia, 2003 p. 426

¹⁰⁸ Elia-heffing afgeschaft vanaf 2008, 27 oktober 2005, beschikbaar via <<http://www.voka.be/>>

dat de Elia-heffing niet wordt afgeschaft. Minister-president Yves Leterme (CD&V) zei dat de regering er niet in geslaagd was compensaties te vinden. Minister van Energie Kris Peeters (CD&V) had nog getracht een halvering in 2006 en een volledige afschaffing in 2007 te bewerkstelligen, maar kon zijn collega's niet overtuigen.

Een onverwacht wending kwam er op 11 oktober toen de Vlaamse regering, in het kader van de vermindering van de globale overheidsschuld in België, besliste de Elia-heffing in 2008 volledig af te schaffen. De compensatie naar de gemeenten toe zal gebeuren met de 73 miljoen euro die voortvloeit uit de extra bestedingsruimte, die wordt aangeboden door de federale regering omdat er in 2006 extra begrotingsinspanningen gebeuren door de Vlaamse regering. Die 73 miljoen euro is evenwel niet voldoende om de gemeenten te compenseren voor de 86,5 miljoen euro die de gemeenten via de Elia-heffing voor 2008 en 2009 was toegezegd. Minister Peeters besliste daarom om in het kader van de meerjarenbegroting vanaf 2008 extra middelen uit te trekken om de gemeenten te steunen in hun rioleringsinspanningen.¹⁰⁹

3.7 Afnemers

De afnemers hebben de mogelijkheid om een contract af te sluiten voor de levering van elektriciteit en aardgas met een leverancier naar keuze. Hierdoor ontstaat er concurrentie op het vlak van de verkoop van elektriciteit en aardgas. Om klanten te lokken, kunnen de leveranciers competitieve prijzen en een betere service aanbieden. Dit is in het voordeel van de elektriciteits- en aardgasverbruikers.

De Europese, federale en gewestelijke regelgeving stellen allemaal een datum vast vanaf wanneer de afnemers de mogelijkheid moeten hebben om hun eigen leverancier te kiezen. Voor Vlaanderen was de datum vastgesteld op 1 juli 2003 voor alle afnemers¹¹⁰. Dit is vroeger dan de Europese richtlijn voorschrijft. Volgens de richtlijn was de limietdatum 1 juli 2007.

¹⁰⁹ Pneumans en De Wever, 16 september 2005, De overname van Electrabel door Suez en de gemeentefinanciën - Stand van zaken (16/09/05) Jan Peumans, (Vlaams parlements lid) Bart De Wever, (algemeen voorzitter)

¹¹⁰ Artikel 13, Decreet van 17 juli 2000 houdende de organisatie van de elektriciteitsmarkt

Er werd een akkoord opgesteld dat tot doel heeft een aanvullende bescherming te bieden aan de consument in de vrijgemaakte elektriciteits- en aardgasmarkt, zodat een aantal negatieve fenomenen (bv. onterechte leverancierswissels) preventief kunnen worden vermeden aan de hand van sluitende afspraken tussen de energieleveranciers. Ter bescherming van de afnemers werd er tevens een gedragscode opgesteld voor het verkoop op afstand (via telefoon en internet) en verkoop buiten de onderneming (deur aan deur verkoop). Dit zijn twee praktijken die zeker hun nut hebben om de afnemers te informeren over de mogelijkheden die de vrijgemaakte energiemarkt hen biedt, maar die tot problemen leiden als ze niet correct worden toegepast. De gedragscode maakt dan ook verdergaande afspraken dan de nu geldende wetten, om te vermijden dat misbruik gemaakt wordt van deze bijzondere vormen van verkoopstechnieken. Deze maatregelen willen bereiken dat de klanten voldoende geïnformeerd worden misbruik door de verkoper voorkomen¹¹¹.

¹¹¹ Consumentenbelangen: Aan welke regels moeten de energieleveranciers zich houden?
Beschikbaar via <<http://www.vreg.be/vreg/particulieren/consbel.htm>>

4 Praktijk

In dit hoofdstuk wordt de theorie aan de praktijk getoetst. Na een bestudering van de marktspelers aan de hand van de verschillende wettelijke voorschriften wordt nu onderzocht hoe dit in de praktijk wordt toegepast. Er wordt begonnen met een voorstelling van de transmissienetbeheerder Elia en vervoernetbeheerder Fluxys. Hierna wordt er dieper ingegaan op de verschillende distributienetbeheerders en de prijsverschillen die kunnen ontstaan in de verschillende netwerken. Verder wordt er ook een vergelijking gemaakt tussen de verschillende energieleveranciers op basis van marktverdeling en prijsbepaling.

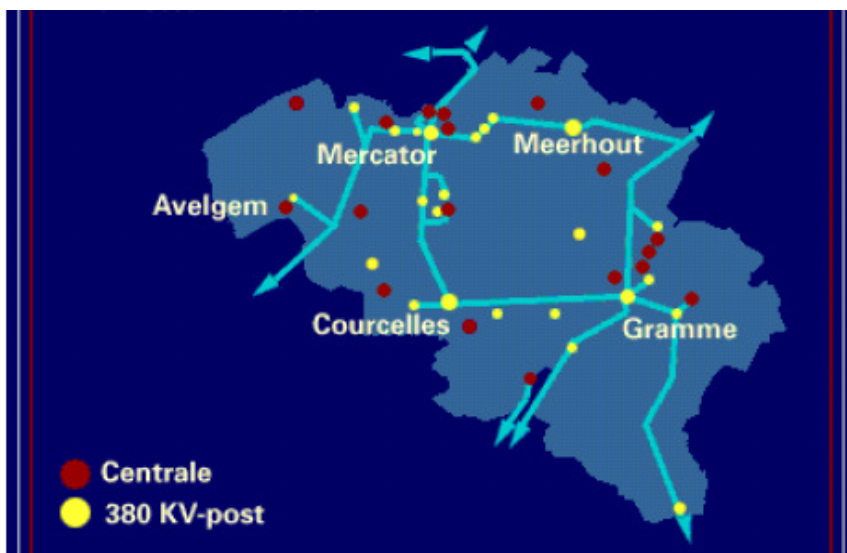
4.1 Transmissienetbeheerder Elia

Zoals in het vorige hoofdstuk reeds werd aangegeven werd op 13 september 2002 werd Elia systems operator als TNB aangeduid. Elia heeft een wettelijk monopolie voor het beheer van het Belgische hoogspanningsnet en vormt de onmisbare schakel tussen vraag en aanbod van elektriciteit. Over het hoogspanningsnet wordt stroom vervoerd van de producenten naar de distributienetbeheerders en de industriële grootverbruikers. Het Elia-net heeft drie grote functies. De 380 kV-lijnen zijn de ruggengraat van het Belgische en Europese net. Internationale uitwisselingen verlopen hoofdzakelijk langs deze lijnen. Op dit spanningsniveau zijn ook de kerncentrales en de pompcentrale van Coe aangesloten. Daarnaast zijn er de verbindingen van 220 en 150 kV om elektriciteit te transporteren naar belangrijke verbruikscentra en om het binnenlandse stroomverkeer te verzekeren. De verdere verdeling naar de injectiepunten van de netten van de distributiemaatschappijen verloopt grotendeels via verbindingen op 70 en 30 kV. Grote industriële verbruikers zijn rechtstreeks op het hoogspanningsnet aangesloten.

Elia is met een licentie van 20 jaar door de federale regering aangesteld tot de beheerder van het Belgische hoogspanningsnet van 150 000 tot 380 000 Volt. Als netbeheerder zorgt Elia voor een transparante, niet-discriminerende en objectieve toegang tot het net. Elia bezit alle Belgische netinfrastructuur van 150 tot 380 kV en nagenoeg 94% van de netinfrastructuur van 30 tot 70 kV. Figuur 1 toont het hoogspanningsnet in België.

Het hoogspanningsnet staat voortdurend bloot aan wisselende weersomstandigheden en andere externe factoren. De technici van Elia onderhouden de lijnen, kabels, transformatoren en ander materiaal en volgen elk probleem onmiddellijk op. Voldoende investeren in de elektriciteitsnetten is belangrijk om stroompannes te voorkomen. Stroompannes bezorgen huishoudens veel overlast maar voor industriële bedrijven betekent een stroomuitval mogelijk een financiële ramp. Uit een studie van de VREG blijkt dat het in Vlaanderen goed meevalt met stroomonderbrekingen. Gemiddeld valt een Vlaamse stroomgebruiker één keer om de twee jaar zonder elektriciteit en dat duurt gemiddeld 26 minuten.¹¹²

Figuur 1

Bron : Elia

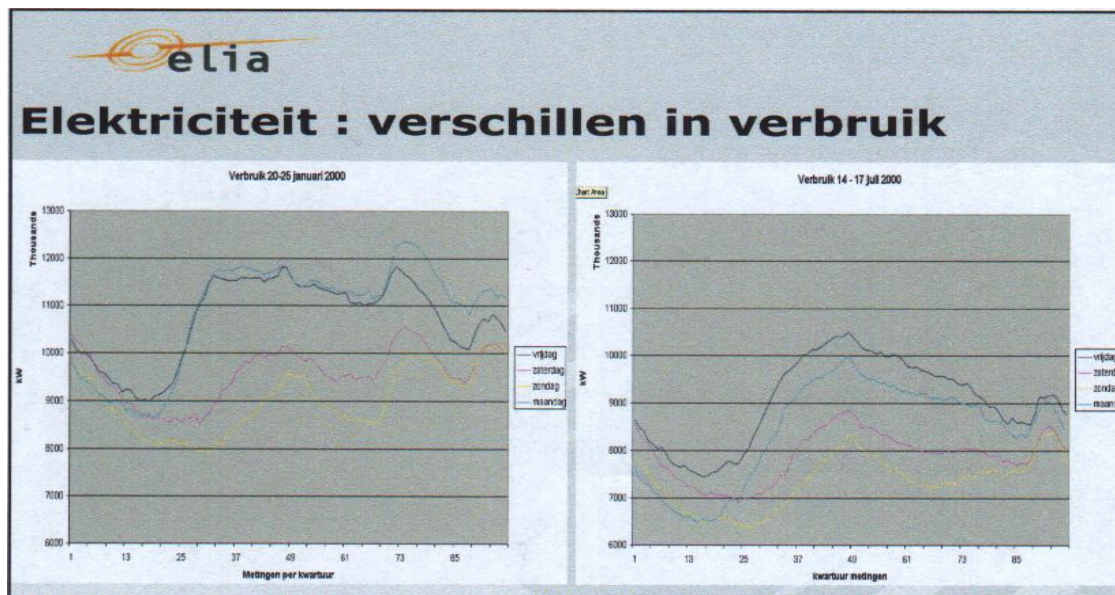
Elia regelt de toegang tot het hoogspanningsnet op een transparante, objectieve en niet-discriminerende wijze. Elektriciteit verplaatst zich even snel als het licht en de productie ervan dient gelijktijdig te gebeuren met het verbruik, waarbij vraag en aanbod zorgvuldig in

¹¹² Elektriciteit nu en in de toekomst, strategisch product voor burgers en bedrijven, Voka-studie 04, juni 2006 p.10-11

evenwicht moeten blijven. Elia is verantwoordelijk voor dit evenwicht en waakt 24 uur op 24 en 7 dagen op 7 over de energiestromen en de kwaliteit van de elektriciteit. Als er geen evenwicht is kan de netspanning variëren, de frequentie veranderen en uiteindelijk zelfs de stroom uitvallen. Deze taak wordt uitgevoerd door de evenwichtscoördinator. Deze moet een programma opstellen van hoeveel energie er op het net geïnjecteerd wordt en via welke centrale en van hoeveel energie er afgenomen wordt op welke punten. Omdat het verbruik niet constant is, is het belangrijk dat er een goede coördinatie bestaat tussen de productiebedrijven, de TNB en de DNB.

Figuur 2 toont het verschil in verbruik van elektriciteit waaruit het belang van evenwichtcoördinator blijkt. Links is het verbruik tijdens de winterperiode en rechts het verbruik tijdens de zomerperiode. Er is dus een aanzienlijk verschil in verbruik. Zelfs per dag en per uur treden er verschillen op.

Figuur 2

Bron : Elia

4.1.1 Elektriciteitsbeurs

De Belgische transmissienetbeheerder Elia, de Nederlandse energiebeurs APX, de Franse energiebeurs Powernext, de Franse transmissienetbeheerder RTE en de Nederlandse transmissienetbeheerder TenneT hebben Belpex NV opgericht. Dit is de beheerder van de Belgische elektriciteitsbeurs Belpex. Elia bezit 60% van de Belpex-aandelen, terwijl APX, Powernext, RTE en TenneT elk 10% in handen hebben.

Er is gekozen voor een anonieme handel in elektriciteit in blokken van één uur of van opeenvolgende uren, die geleverd moeten worden op de overeengekomen uren tijdens de volgende dag. Elektriciteitsproducenten zullen op Belpex overvloedige productie kunnen aanbieden. De beurs zal de elektriciteitsmarkt transparanter maken, voor meer economisch verantwoorde prijsvorming zorgen en bijgevolg de werking van de elektriciteitsmarkt verbeteren. Om voldoende grote vraag en aanbod te genereren zal het handelssysteem Belpex gekoppeld worden aan dat van de Nederlandse elektriciteitsbeurs APX en de Franse elektriciteitsbeurs Powernext. De federale overheid heeft de aanvraag van Belpex voor een licentie voor het uitbaten van de energiebeurs begin januari 2006 goedgekeurd¹¹³.

Catherine Vandenborre, de Belpex-directeur, hoopt dat de Belgische elektriciteitsbeurs, Belpex, in het derde kwartaal van 2006 van start gaat. Nu de Belgische federale regering haar toestemming heeft verleend, is het enige struikelblok nog het fiat van de toezichthouders Creg (België), DTE (Nederland) en CRE (Frankrijk). Deze regulators hebben de betrokken partijen gevraagd te antwoorden op enkele specifieke kwesties. Als Creg, DTE en CRE de antwoorden van Belpex binnen hebben, duurt het drie maanden voor zij uitsluitsel geven. Bij positief bericht heeft Belpex vervolgens nog twee maanden nodig om alle voorbereidingen te treffen¹¹⁴.

¹¹³ Jaarverslag Elia 2005 p. 3

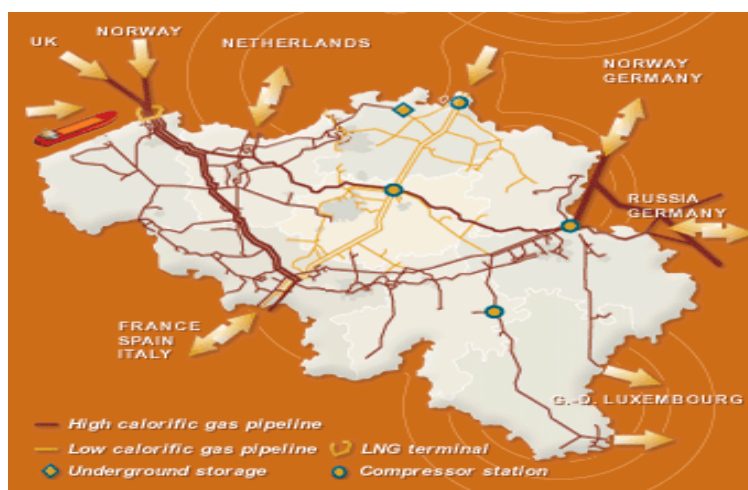
¹¹⁴ Belpex wil in derde kwartaal 2006 van start gaan, nieuwsbrief electrabel, januari 2006

4.2 Vervoernetbeheerder aardgas Fluxys

Tot voor kort was de transportinfrastructuur voor gas in handen van Distrigas. Op 30 november 2001 splitste Distrigas op in twee aparte bedrijven: Fluxys, verantwoordelijk voor het beheer van de transportinfrastructuur, en Distrigas, dat instaat voor trading en invoer van aardgas (een commercieel bedrijf dus). Zoals reeds werd aangegeven wordt de vervoersactiviteit wordt gekenmerkt door een monopolie van Fluxys. De CREG beschouwt dit monopolie als de beste organisatievorm in deze sector. Zolang Fluxys bereid is genoeg in zijn netwerk te investeren om aan de marktvraag te voldoen zou het volgens de CREG contraproductief zijn de deur open te stellen voor de concurrentie van een parallel vervoersnet.¹¹⁵

Fluxys is de onafhankelijke operator van de aardgasvervoersinfrastructuur in België. Dochterbedrijf Fluxys LNG biedt LNG-terminallingdiensten aan op de terminal in Zeebrugge. Figuur vier geeft een overzicht van het transportnet voor gas. Dit bestaat uit transportlijnen voor hoog en laag calorisch gas, ondergrondse opslag, de LNG terminal in Zeebrugge en compressor stations. Fluxys exploiteert de enige twee opslagsites van aardgas in België: de ondergrondse opslagsite van aardgas in Loenhout en de opslagsite van vloeibaar aardgas (LNG) in Dudzele. Omdat België zelf geen productiecapaciteit heeft voor gas, wordt alle gas

via pijpleidingen ingevoerd.

Figuur 3: transportnet aardgas

Bron : Fluxys

¹¹⁵ CREG, persbericht: concurrentie op de Belgische gasmarkt.

4.3 Distributienetbeheerders

4.3.1 Algemeen

De netbeheerder is de plaatselijke maatschappij die instaat voor de uitbating, het onderhoud, de uitbreiding en de verbetering van het distributienet (het lokale elektriciteits- of aardgasnet). In bijna alle gevallen zijn dit de oude intercommunales die vóór de vrijmaking van de energiemarkt zowel het netbeheer als de levering van elektriciteit en/of aardgas voor hun rekening namen. Deze netbeheerders mogen vanaf 1 juli 2003 niet langer elektriciteit of aardgas leveren, tenzij zij daartoe wettelijk verplicht zijn in hun rol als sociale leverancier. Een netbeheerder is aangesteld voor 12 jaar. Hij is de enige die gedurende die periode het distributienet mag beheren. Dit om te garanderen dat het bestaande net zo efficiënt mogelijk wordt gebruikt en om te vermijden dat er verschillende aardgas- en elektriciteitsnetten naast elkaar moeten worden aangelegd. De volgende bedrijven beschikken over een vergunning voor het beheer van het distributienet.

Tabel 1: overzicht DNB

Lijst met de distributienetbeheerders voor elektriciteit in het Vlaamse gewest
<u>AGEM</u> (Autonoom Gemeentebedrijf Elektriciteitsnet Merksplas)
<u>Distributienet-Beheer Brussels Airport</u>
<u>ELIA</u>
<u>GASELWEST</u> (Intercommunale Maatschappij voor Gas en Elektriciteit van het Westen)
<u>Gemeentelijk Havenbedrijf Antwerpen</u>
<u>IMEA</u> (Intercommunale Maatschappij voor Energievoorziening Antwerpen)
<u>IMEWO</u> (Intercommunale Maatschappij voor Elektriciteitsvoorziening in West- en Oost-Vlaanderen)
<u>INTERELECTRA</u>
<u>INTERGEM</u> (Intercommunale Vereniging voor Energieleveringen in Midden-Vlaanderen)
<u>INTERMOSANE</u>
<u>IVEG</u> (Intercommunale voor Energie)
<u>IVEKA</u> (Intercommunale Vereniging voor de Elektriciteitsdistributie in de Kempen en het Antwerpse)
<u>IVERLEK</u>
<u>PBE</u> (Provinciale Brabantse Energiemaatschappij)
<u>SIBELGAS</u>
<u>WVEM</u>

Lijst met de aardgasnetbeheerders in het Vlaamse gewest
<u>GASELWEST</u> (Intercommunale Maatschappij voor Gas en Elektriciteit van het Westen)
<u>IGAO</u>
<u>IMEWO</u> (Intercommunale Maatschappij voor Elektriciteitsvoorziening in West- en Oost-Vlaanderen)
<u>INTERGAS NETBEHEER BV</u>
<u>INTERGEM</u> (Intercommunale Vereniging voor Energieleveringen in Midden-Vlaanderen)
<u>IVEG</u> (Intercommunale voor Energie)
<u>IVEKA</u> (Intercommunale Vereniging voor de Elektriciteitsdistributie in de Kempen en het Antwerpse)
<u>IVERLEK</u>
<u>PLIGAS / INTERELECTRA</u>
<u>SIBELGAS</u>
<u>WVEM</u>

Bron : Vreg

4.3.2 Tarieven

De vergoeding voor het gebruik van het distributienet die de netbeheerder ontvangt, wordt opgenomen op de factuur voor elektriciteit en/of aardgas die men van de leverancier ontvangt. Deze vergoeding wordt dus nooit apart door de netbeheerder aan klanten gefactureerd. Deze tarieven zijn in grote lijnen op dezelfde manier opgebouwd als bij de TNB. De vergoeding kan wel verschillen van DNB tot DNB. Zij hangt af van de technische eigenschappen van het net en de kosten van het beheer. Door deze verschillende tarieven zijn er ook verschillen in de factuur die de afnemers ontvangen van een leverancier in verschillende gebieden.

Uit tabel 10 blijkt dat DNB BA en Interelectra een van de hoogste tarieven hanteren. De oorzaak hiervoor is dat Interelectra vooral in Limburg actief is. Limburg is minder dicht bevolkt en er is minder industrie aanwezig. Interelectra heeft dus meer netwerk per inwoner en meer kosten per KWh. Imea en Agem hanteren de goedkoopste tarieven.

De laatste kolom toont wat de DNBs de eindafnemers aanrekenen voor de transmissie van elektriciteit. De elektriciteit die via het distributienet wordt geleverd is grotendeels

afkomstig van het nationale transmissienet. Ook dat transport moet dus worden betaald. Deze transmissiekost wordt in het distributienettarief verrekend.

Voor gas wordt er een onderscheid gemaakt afhankelijk van hoeveel KWh er wordt afgenomen. Voor bijna alle hoeveelheden blijkt Intergas de goedkoopste DNB. Sibelgas Noord is de duurste DNB in de vergelijking. Dat geldt ook voor de meetactiviteiten en de specifieke taken.

Tabel 2: Vergelijking van tarieven tussen DNB van elektriciteit

B. TARIEVEN GEBRUIK DISTRIBUTIE- EN TRANSPORTNET					
Gelijk voor alle energieleveranciers					
DISTRIBUTIE ⁽³⁾ (in c€/kWh)				€/maand	TRANSPORT ⁽⁴⁾
Uw distributie-netbeheerder	Normaal / tweevoudig daguren	Tweevoudig nachturen	Uitsluitend nacht	Meterhuur	in c€/kWh
AGEM	5,35	5,35	5,35	0,14	1,24
DBN BA ⁽⁵⁾	8,39	8,39	8,39	6,20	1,16
GASELWEST	6,78	3,19	2,78	0,65	1,07
EV/GHA	10,37	10,37	10,37	0,18	0,84
IMEA	4,67	2,52	2,26	0,68	1,04
IMEWO	5,07	2,42	2,14	0,65	1,12
INTERELECTRA	7,80	3,45	2,60	0,83	1,21
INTERGEM	4,90	2,37	2,12	0,67	1,20
INTERMOSANE	7,31	3,79	3,38	0,82	1,12
IVEG ⁽⁶⁾	6,39	4,46	3,98	1,11	1,10
IVEKA	5,53	2,63	2,31	0,65	1,07
IVERLEK	5,46	2,71	2,41	0,65	1,11
PBE	7,57	4,52	3,97	1,29	1,06
SIBELGAS NOORD	6,16	3,29	2,97	0,68	1,06
WVEM	6,76	4,08	3,49	0,96	1,03

Bron : Electrabel

Tabel 3: Vergelijking van tarieven tussen DNB van gas

B. TARIEVEN GEBRUIK DISTRIBUTIENET ⁽⁴⁾							
Gelijk voor alle energieleveranciers - niet inbegrepen in de energieprijzen hierboven							
UW DISTRIBUTIE-NETBEHEERDER	0-5000 kWh	5001-15000 kWh	15001-30000 kWh	30001-150000 kWh	150001-1000000 kWh	Meet- en telactiviteit Jaarlijkse meteropname	Specifieke taken per distributienetbeheerder
	c€/kWh					€/jaar	c€/kWh
GASELWEST	2,115	0,980	0,949	0,949	0,613	6,20	0,146
IGAO	2,117	0,477	0,462	0,461	0,297	6,15	0,134
IMEWO	2,410	0,730	0,719	0,719	0,498	5,82	0,158
INTERELECTRA-PLIGAS	2,047	1,471	1,047	0,861	0,607	6,04	0,000
INTERGAS	1,430	0,953	0,795	0,397	0,278	2,40	0,000
INTERGEM	2,134	0,872	0,844	0,844	0,546	5,93	0,126
IVEG	2,154	1,171	0,635	0,602	0,340	4,80	0,000
IVEKA	2,040	0,691	0,669	0,669	0,431	5,89	0,113
IVERLEK	2,134	0,830	0,803	0,803	0,517	6,57	0,108
SIBELGAS NOORD	2,588	1,452	0,745	0,745	0,721	8,06	0,342
WVEM	2,506	1,210	0,847	0,605	0,360	6,80	0,001

Bron : Electrabel

Bij een vergelijking tussen een dure en een goedkope DNB voor elektriciteit komt aan het licht dat er toch een aanzienlijk verschil is op jaarbasis. Op basis van deze gegevens blijkt het toch veel voordeliger om bij een goedkope DNB te zitten. Neem bijvoorbeeld een gezin met een verbruik van 4300 KWh bij Imea en Interelectra. Het verschil in prijs tussen deze twee netten is € 143,27.

Imea: Distributienettarief	$4300 \times € 0.0467 = € 200,81$
Transmissienettarief	$4300 \times € 0,0104 = € 44,72$
Meterhuur	$12 \times € 0,68 = 8,16$
Totaal	€ 253,69

Interelectra: Distributienettarief	$4300 \times € 0,0780 = € 335,4$
Transmissienettarief	$4300 \times € 0,012 = 51,6$
Meterhuur	$12 \times € 0,83 = 9,96$
Totaal	€ 396,96

4.3.3 Ontvlechting

Zoals uit het hoofdstuk 3 reeds bleek, is de onafhankelijkheid van de elektriciteits – en aardgasleveranciers ten opzicht van de distributienetbeheerder bij verticaal geïntegreerde bedrijven een belangrijke voorwaarde voor de vrijmaking van de energiemarkt. Deze voorwaarde van onafhankelijkheid stelt voornamelijk een probleem voor de gemengde intercommunales aangezien een leverancier, met name Electrabel, rechtstreeks aandeelhouder is in een aantal netbeheerders. Deze gemengde netbeheerders zijn: IMEWO, INTERGEM, GASELWEST, IVERLEK, IMEA, INTERMOSANE, SIBELGAS, IGAO¹¹⁶.

Om na te gaan of de gemengde distributienetbeheerders voldoen aan de gestelde onafhankelijkheids- en vertrouwelijkheidsvereisten heeft de VREG aan GeDIS opgelegd een stappenplan op te maken. GeDIS staat voor Gemeentelijk Samenwerkingsverband voor Distributienetbeheer en is een coöperatieve vennootschap met beperkte aansprakelijkheid. Het plan geeft aan hoe deze vereisten binnen de gemengde intercommunales worden ingevuld, om een onafhankelijke manier van werken te garanderen ten opzichte van Electrabel NV en de ondernemingen aan wie ze verbonden is. Het door GeDIS opgestelde stappenplan bevat sluitende afspraken met betrekking tot de scheiding van vooral de gemeenschappelijke IT-systemen tussen Electrabel NV en de met haar verbonden vennootschappen enerzijds en de distributienetbeheerders anderzijds. De VREG besliste op 3 mei 2005 een administratieve geldboete op te leggen aan de netbeheerders GASELWEST, IGAO, IMEA, IMEWO, INTERGEM, IVEKA, IVERLEK en SIBELGAS, omdat een aantal vastgelegde deadlines voor uitvoering van acties, niet nageleefd werd.

De administratieve geldboete wordt bepaald als een boete per netbeheerder per kalenderdag vertraging in de realisatie van de opgelegde acties. Het boetebedrag per kalenderdag houdt rekening met het aantal toegangspunten¹¹⁷ voor elektriciteit en gas dat door iedere netbeheerder beheerd wordt, tenzij dit een bedrag oplevert dat lager ligt dan 1.250 EUR per

¹¹⁶ Jaarverslag VREG 2004 , p. 122

¹¹⁷ Elke woning die aangesloten is op het net heeft een toegangspunt

kalenderdag. In dat geval is het bedrag van de boete per kalenderdag de opgelegde minimumwaarde van 1.250 EUR¹¹⁸. Indien de netbeheerders de vereiste aanpassingen nog niet hebben gerealiseerd na drie maanden, stijgt het bedrag van de boete. Hetzelfde gebeurt nog eens na een tweede periode van drie maanden. Na de derde periode van drie maanden stijgt dit bedrag nog eens en wijzigt daarna niet meer.

Het bedrag van de boete per kalenderdag per netbeheerder bedraagt hierdoor tussen 1250 EUR /dag en 8.285,03 EUR/dag in de eerste periode. Deze boetes lopen op tot een maximum van 16.570,06 EUR /dag in de laatste periode. Het totale boetebedrag voor alle gemengde netbeheerders samen per kalenderdag bedraagt 38.503,290 EUR en stijgt tot 75.111,94 EUR per kalenderdag vanaf 1 februari 2006 indien de netbeheerder niet voldoende aan de verplichtingen opgelegd door de VREG¹¹⁹. Per 1 februari 2006 hebben de gemengde distributienetbeheerders de VREG op de hoogte gesteld dat volgens hen alle taken, beschreven in het projectplan, correct werden geïmplementeerd. De VREG heeft kunnen vaststellen dat inderdaad resultaten werden geboekt inzake het loskoppelen van de IT-processen, zodat Electrabel N.V. en Electrabel Customer Solutions N.V. hun verbruiksgegevens op dezelfde wijze als de andere leveranciers ontvangen en geen voordeel doen uit de historische koppeling van het meteropname- en het verbruiksfacturatieproces. Bij gevolg heeft de VREG aan de gemengde distributienetbeheerders laten weten dat de boetebedragen bevroren worden op het eerder vastgestelde en geïnde bedrag¹²⁰.

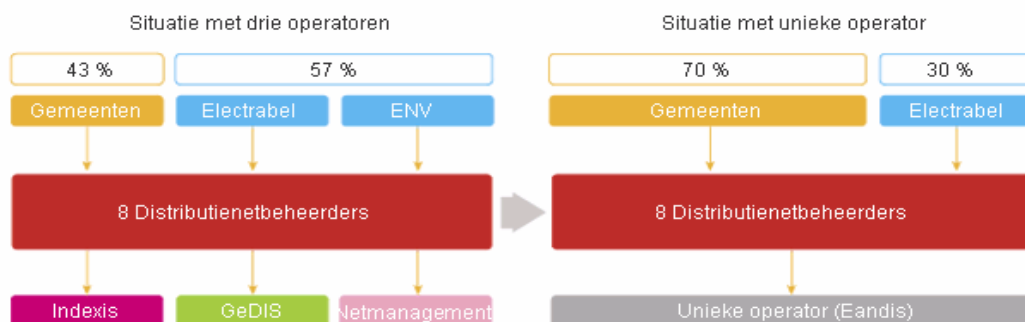
Om verder de onafhankelijkheid te garanderen was GeDIS ook verantwoordelijk voor het voorbereiden van de strategische en vertrouwelijke aangelegenheden van de gemengde intercommunales. De taken werden dan wel uitgevoerd door Netmanagement Vlaanderen. Netmanagement Vlaanderen exploiteerde, onderhield en ontwikkelde de distributienetten voor elektriciteit en aardgas in opdracht van de distributienetbeheerders.

¹¹⁸ Artikel 31, wet van 29 april 1999 betreffende de organisatie van de elektriciteitsmarkt

¹¹⁹ Persbericht VREG 3 mei 2005

¹²⁰ nieuwsbrief VREG 23 maart 2006, IT-ontvlechting bij de gemengde netbeheerders, beschikbaar via <<http://www.vreg.be/vreg/vregpag/nieuwsbrief2006.htm>>

Figuur 4: organisatie van de activiteiten distributienetten

Bron : Electrabel

Op 30 maart 2006 vond bij de gemengde intercommunales een reorganisatie plaats. Half september 2005 kondigden de Vlaamse gemengde distributienetbeheerders Gaselwest, IGAO, IMEA, Imewo, Intergem, Iveka, Iverlek en Sibelgas aan dat ze een voorstel hadden uitgewerkt om de bestaande operatoren GeDIS, Netmanagement en Indexis (Vlaams platform) te groeperen in één unieke operator. Deze operator zal door het leven gaan onder de naam 'Eandis', met als rechtsvorm een cvba. Eandis is het bedrijf dat exploitatietaken uitvoert voor de Vlaamse distributienetbeheerders voor elektriciteit en aardgas Gaselwest, IGAO, IMEA, Imewo, Intergem, Iveka, Iverlek en Sibelgas. Werken met één distributienetbedrijf zal een positieve impact hebben op de dienstverlening voor de netgebruikers, de gemeenten, de leveranciers en de regulatoren. Het creëert duidelijkheid, geeft een grotere transparantie aan de werking van de vrije energiemarkt en vereenvoudigt de contacten met alle betrokkenen. Verder zal de herstructurering ook de kostenefficiëntie en de prijszetting ten goede komen¹²¹. Ook de voka-studie 04 vindt dit een mooi voorbeeld van hoe een betere afstemming het beheer van de netten kan vergemakkelijken.¹²²

¹²¹ Persbericht Eandis 30 maart 2006

¹²² Elektriciteit nu en in de toekomst, strategisch product voor burgers en bedrijven, Voka-studie 04, juni 2006

4.4 Leveranciers

4.4.1 Overzicht leveranciers

Klanten zijn sinds 1 juli 2003 vrij een leverancier te kiezen. Tabel 11 op de volgende pagina geeft een overzicht van de bedrijven die in België beschikken over een leveringsvergunning voor elektriciteit of gas en wanneer ze deze bekomen hebben. Hieruit blijkt dat er toch al veel bedrijven over een dergelijke leveringsvergunning beschikken.

4.4.2 Standaardleverancier

In haar besluit van 13 juli 2001 betreffende de elektriciteitsvoorziening aan bepaalde afnemers¹²³ en in haar besluit van 11 oktober 2002 houdende de organisatie van de aardgasmarkt, heeft de Vlaamse regering voorzien dat afnemers die geen leverancier gekozen of aangeduid hebben op 1 juli 2003, toegewezen worden aan een door de distributienetbeheerder voor elektriciteit of aardgasnetbeheerder aangewezen standaardleverancier. Dit werd gedaan om de energievoorziening te garanderen indien de afnemers geen contract sloten met een bepaalde leverancier.

De distributienetbeheerders en aardgasnetbeheerders uit de gemengde sector hebben de firma NV Electrabel Customer Solutions aangewezen als leverancier voor deze toegewezen klanten. De distributienetbeheerders en aardgasnetbeheerders uit de zuivere sector en het Gemeentelijk Havenbedrijf Antwerpen en de toenmalige netbeheerder ETIZ (Izegem) hebben de firma NV Luminus aangewezen als leverancier voor de door hen toegewezen klanten. In de gemeente Merksplas heeft de distributienetbeheerder voor elektriciteit AGEM, de BVBA Elektriciteitsbedrijf Merksplas (EBEM) aangewezen als leverancier voor de door haar toegewezen klanten.

¹²³ B.S., 11 augustus 2001

Tabel 4: overzicht leveringsvergunningen

Naam leverancier	Doelgroep	Product	Datum vergunning(en)
Belgian Shell NV	Nog niet actief	E	27/01/2004
City Power NV	Particulieren	E en G	10/06/2003
	Kleine bedrijven		en 14/04/2004
Distrigas NV	Grote bedrijven	G	3/12/2002
E.ON Belgium NV	Grote bedrijven	E	22/10/2002
E.ON Ruhrgas AG	Grote bedrijven	G	28/01/2003
Ecopower CVBA	Particulieren	E	2/04/2002
	Kleine bedrijven		
	Overheden		
Electrabel Customer Solutions NV	Particulieren	E en G	27/05/2002
	Kleine bedrijven		en 22/04/2003
	Grote bedrijven		
	Overheden		
Electrabel NV	Grote bedrijven	E	20/12/2001
Electricité de France	Kleine bedrijven		28/01/2002
	Grote bedrijven		
	Overheden		
Elektriciteitsbedrijf Merksplas BVBA	Particulieren	E en G	15/07/2002
	Kleine bedrijven		en 17/08/2004
	Grote bedrijven		
	Overheden		
Eneco Energie International BV	Kleine bedrijven	E	19/07/2004
	Grote bedrijven		
	Overheden		
Eneco Energiehandelsbedrijf BV	Kleine bedrijven	E en G	1/04/2003
	Grote bedrijven		en 3/08/2004
	Overheden		
Energio NV	Kleine bedrijven	E en G	2/12/2003
	Grote bedrijven		en 12/10/2004
Essent Belgium NV	Particulieren	E en G	7/06/2002
	Kleine bedrijven		en 27/01/2004
	Grote bedrijven		
	Overheden		
Gaz de France	Kleine bedrijven	G	16/12/2002
	Grote bedrijven		
	Overheden		
Intergas Energie NV	Particulieren	G	24/06/2003
Lampiris NV	Particulieren	E	8/12/2004
	Kleine bedrijven		
	Overheden		
Luminus NV	Particulieren	E en G	11/03/2002
	Kleine bedrijven		en 16/12/2002
	Grote bedrijven		
	Overheden		
Nuon Belgium NV	Particulieren	E en G	21/11/2002
	Kleine bedrijven		en 4/03/2003
	Grote bedrijven		
	Overheden		
SPE NV	Kleine bedrijven	E en G	20/12/2001
	Grote bedrijven		en 14/04/2004
	Overheden		
Trianel Energie BV	Kleine bedrijven	E	4/02/2003
	Grote bedrijven	E	
Wingas GmbH	Grote bedrijven	G	19/12/2002

E = elektriciteit, G = aardgas

Bron : VREG

4.4.3 Marktaandelen

Tabel 5: Marktaandelen van de actieve leveranciers uitgedrukt in totaal aantal eindafnemers Elektriciteit

Leverancier	1 januari 2004	1 januari 2005	1 januari 2006
Electrabel Customer Solutions	75,83%	69,92%	67,76%
Luminus	20,97%	18,95%	18,61%
Nuon Belgium	1,66%	6,96%	7,83%
Essent Belgium	0,60%	1,77%	2,27%
City Power	0,70%	1,01%	1,47%
Netbeheerder	0,00%	0,72%	1,20%
SPE	0,01%	0,35%	0,47%
Ecopower	0,07%	0,16%	0,21%
Elektriciteitsbedrijf Merksplas	0,15%	0,15%	0,16%
Electrabel	0,01%	0,01%	0,01%
EDF Belgium	N.v.t.	N.v.t.	< 0,01%
E.ON Belgium	< 0,01%	< 0,01%	< 0,01%
Trianel	< 0,01%	< 0,01%	< 0,01%
Eneco Energie International	N.v.t.	0,00%	< 0,01%
Energio	N.v.t.	0,00%	< 0,01%
Lampiris	N.v.t.	0,00%	< 0,01%
Electricité de France (EDF)	< 0,01%	< 0,01%	0,00%
Eneco Energiehandelsbedrijf	0,00%	< 0,01%	N.v.t.
Eneco Energie Levering	< 0,01%	N.v.t.	N.v.t.
Totaal	100,00%	100,00%	100,00%

Bron : VREG

Tabel 12 geeft de marktaandelen voor elektriciteit weer voor Vlaanderen. Hieruit blijkt dat tussen de vele elektriciteitsleveranciers die op de markt actief zijn, er al concurrentie ontstaan is. De vrijmaking is nog maar twee jaar in werking en er is toch al een evolutie merkbaar in de marktaandelen. Vooral bij Nuon is toch al een sterke stijging merkbaar van 6,17 % ten opzichte van 2004. Ook Essent wont al 1,65 %. Verder zijn er ook veel kleine leveranciers actief op de markt waarbij onder andere Citypower het goed doet. De verliezers zijn Electrabel Customer Solutions en Luminus. Electrabel verloor in 2004 al 5,52% aandeel. Deze trend zette zich verder in 2005 waar ze nog eens 2,24 % verloren. Ondanks dit verlies blijft Electrabel ruimschoots de grootste speler op deze markt. Luminus verloor in 2004 2,4 % en 2005 0,34 % van zijn aandeel en blijft de tweede grootste leverancier.

Tabel 6: Marktaandelen van de actieve leveranciers uitgedrukt in totaal aantal eindafnemers van gas

Leverancier	1 januari 2004	1 januari 2005	1 januari 2006
Electrabel Customer Solutions	85,28%	76,61%	73,02%
Luminus	13,10%	12,95%	13,83%
Nuon Belgium	1,56%	7,56%	8,39%
Essent Belgium	N.v.t.	1,02%	1,74%
Netbeheerder	0,00%	0,97%	1,57%
City Power	N.v.t.	0,73%	1,21%
Elektriciteitsbedrijf Merksplas	N.v.t.	0,08%	0,16%
Intergas Levering	0,06%	0,05%	0,06%
Gaz de France	0,01%	0,01%	0,01%
Distrigas	< 0,01%	< 0,01%	0,01%
ALG Négoce	N.v.t.	N.v.t.	0,01%
SPE	N.v.t.	< 0,01%	< 0,01%
Wingas	< 0,01%	< 0,01%	< 0,01%
Totaal	100,00%	100,00%	100,00%

Bron : VREG

Zoals uit tabel 13 blijkt, speelt dezelfde evolutie zich ook af op de gasmarkt. Ook hier heeft Nuon met 8,39 % al een redelijk marktaandeel kunnen bemachtigen. Essent behoort ook tot de stijgers. Eind 2004 bezat het 0,83 % en kon deze trend verderzetten tot 1.74 % eind 2005. Ook hier verliest Electrabel Customer Solutions aandeel maar blijft de sterkste speler. Electrabel verloor op 2 jaar 12,26 %. Luminus kon zijn marktaandeel verhogen met 0,73 % ten opzichte van 2004.

4.4.4 Leverancierswissel

Het is ook belangrijk na te gaan of de afnemers werkelijk voor een leverancier kiezen of gewoon bij hun standaardleverancier blijven.

Tabel 7: leverancierswissel elektriciteit

Elektriciteit	1 januari 2004	1 januari 2005	1 januari 2006
Aantal toegangspunten dat een contract heeft ondertekend ten opzichte van het totale aantal toegangspunten	18,83%	53,27%	71,31%
Aantal toegangspunten dat een contract heeft ondertekend met een nieuwe leverancier (1) ten opzichte van het totale aantal toegangspunten:			
- Alle categorieën samen	3,05%	10,26%	12,28%
- Categorie telegelezen toegangspunten	12,83%	18,27%	23,45%
- Categorie niet-telegelezen, niet-huishoudelijke toegangspunten	2,79%	9,33%	11,85%
- Categorie huishoudelijke toegangspunten	3,07%	10,41%	12,30%
Aantallen huishoudelijke toegangspunten:			
- Aantal dat is toegewezen aan de standaardleverancier	81,27%	44,46%	25,48%
- Aantal dat een contract heeft ondertekend met een standaardleverancier	15,66%	44,28%	60,81%
- Aantal dat een contract heeft ondertekend met een nieuwe leverancier(1)	3,07%	10,41%	12,30%
- Aantal dat wordt beleverd door de netbeheerder	0,00%	0,86%	1,41%
Aantallen niet-huishoudelijke toegangspunten:			
- Aantal dat is toegewezen aan de standaardleverancier	80,68%	54,03%	38,58%
- Aantal dat een contract heeft ondertekend met een standaardleverancier	16,33%	36,46%	49,23%
- Aantal dat een contract heeft ondertekend met een nieuwe leverancier(1)	2,99%	9,52%	12,13%
- Aantal dat wordt beleverd door de netbeheerder(2)	0,00%	0,00%	0,05%
Aantal toegangspunten dat opteerde voor een 'groen' contract, waarbij het percentage elektriciteit uit hernieuwbare energiebronnen minstens 80% bedraagt.		1,08%	0,89%

Bron : VREG

Er was heel wat beweging in 2004 en 2005. Begin januari 2004 had 18,83 % van alle afnemers een contract afgesloten met een leverancier naar keuze. In de loop van 2004 is dit aantal bijna verdriedubbeld tot 53,27 %. De marketinginspanningen van de nieuwe leveranciers in 2004 loonden; zij bereikten een marktaandeel van meer dan 10 %.

In 2005 viel deze dynamiek wat terug ten opzichte van 2004. Het aantal gecontracteerden steeg met iets meer dan 18%. Deze stijging kwam vooral ten goede aan de standaardleveranciers (15,98 %) die toegewezen afnemers konden overtuigen een contract te ondertekenen en op die manier een langetermijnrelatie aan te gaan.

In tegenstelling tot 2004 slaagden de nieuwe leveranciers in 2005 er niet in om hun marktaandeel gevoelig uit te breiden. Van de stijging van gecontracteerden van 18 % kwam ongeveer 2,02 % ten goede van nieuwe leveranciers.

Ook de huishoudelijke markt kwam in beweging. De huishoudens gingen massaal in op het aanbod van hun standaardleverancier om een contract af te sluiten dat betere voorwaarden opleverde. Maar ook het aandeel van de nieuwe leveranciers in het segment van huishoudelijke afnemers steeg boven de 12 % uit.

Opmerkelijk is dat het percentage professionele toegangspunten dat nog is toegewezen aan de standaard leverancier hoger ligt dan op de huishoudelijke markt (38,58 % t.o.v. 25,48 %): een aantal bedrijven verkiezen blijkbaar zich nog niet te binden in afwachting van een gunstige offerte.

Tabel 8: leverancierswissel gas

Aardgas	1 januari 2004	1 januari 2005	1 januari 2006
Aantal toegangspunten dat een contract heeft ondertekend ten opzichte van het totaal aantal toegangspunten	3,52%	44,66%	70,59%
Aantal toegangspunten dat een contract heeft ondertekend met een nieuwe leverancier (1) ten opzichte van het totale aantal toegangspunten in de betreffende categorie:			
· Alle categorieën samen	1,57%	9,42%	11,51%
· Categorie telegelezen toegangspunten	16,03%	24,70%	31,73%
· Categorie niet-telegelezen, niet-huishoudelijke toegangspunten	0,77%	6,49%	8,17%
· Categorie huishoudelijke toegangspunten	1,67%	9,82%	11,93%
Aantallen huishoudelijke toegangspunten:			
· Aantal dat is toegewezen aan de standaardleverancier	98,09%	53,24%	26,53%
· Aantal dat een contract heeft ondertekend met een standaardleverancier	0,24%	35,83%	59,77%
· Aantal dat een contract heeft ondertekend met een nieuwe leverancier(1)	1,67%	9,82%	11,93%
· Aantal dat wordt beleverd door de netbeheerder	0,00%	1,11%	1,76%
Aantallen niet-huishoudelijke toegangspunten:			
· Aantal dat is toegewezen aan de standaardleverancier	85,25%	62,36%	38,01%
· Aantal dat een contract heeft ondertekend met een standaardleverancier	13,94%	31,11%	53,67%
· Aantal dat een contract heeft ondertekend met een nieuwe leverancier(1)	0,81%	6,53%	8,24%
· Aantal dat wordt beleverd door de netbeheerder(2)	0,00%	0,00%	0,08%

Bron : VREG

De dynamiek op de aardgasmarkt kwam trager op gang omdat de goedkeuring van de distributienettarieven uitbleef¹²⁴. Doch er gebeurde duidelijk een inhaalbeweging in de loop van 2004. Op 1 januari 2005 had 44,66% van alle aardgasafnemers een contract afgesloten in de vrijgemaakte aardgasmarkt. De aardgasmarkt hinkte daarmee zo'n 8,6% achterop in vergelijking met de elektriciteitsmarkt. In de loop van 2005 werd deze achterstand bijna volledig goedgemaakt. Net als op de elektriciteitsmarkt is deze stijging voor het grootste deel toe te schrijven aan de marketinginspanningen van de standaardleveranciers. Globaal gezien wonnen de nieuwe leveranciers 2% extra marktaandeel. Dezelfde tendensen als op de elektriciteitsmarkt tekenden zich af: een sterke daling van het aantal toegewezen afnemers dat vooral ten goede kwam van de standaardleveranciers. Doch ook hier behalen de nieuwkomers een significant marktaandeel met 11,51 %.

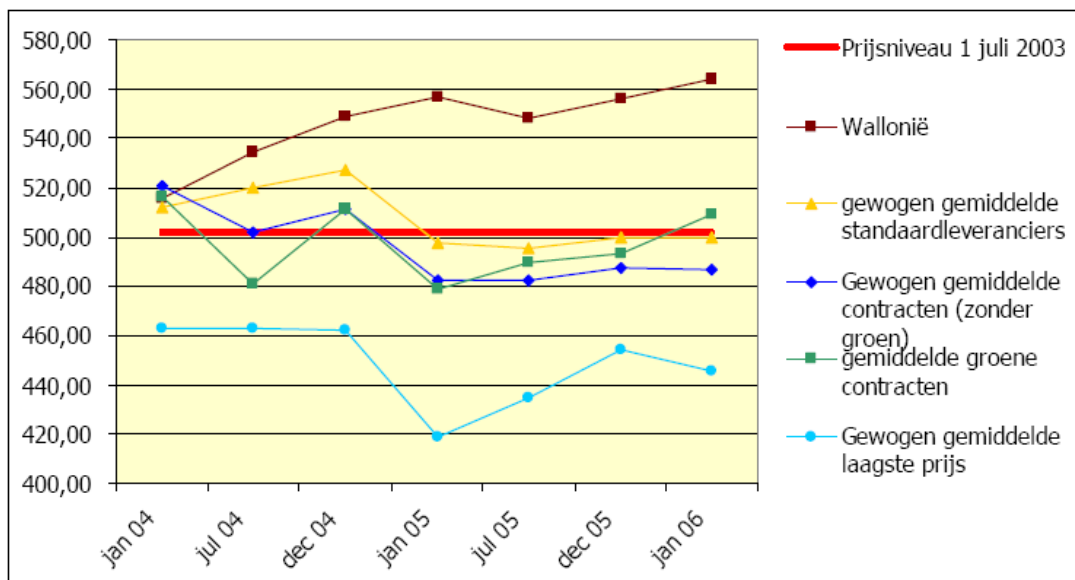
Verontrustend is het marktaandeel van de 'sociale'leverancier: 1,76% van alle huishoudelijke aardgasverbruikers wordt belevend door de netbeheerder nadat hun contract werd opgezegd door hun commerciële leverancier.

4.4.5 Vergelijking prijzen voor en na de vrijmaking

De vergelijking van het huidige prijspeil met het prijspeil vóór de liberalisering geeft een goed beeld van de werking van de markt. De prijzen van de verschillende leveranciers hebben op twee jaar en een half een hele evolutie doorgemaakt. Om alle prijzen vergelijkbaar te maken wordt een gezin met een doorsnee verbruik als uitgangspunt genomen. Figuur 5 biedt een overzicht van de totale jaarlijkse elektriciteitsfactuur voor een gezin met een doorsnee verbruik. Deze figuur toont duidelijk aan dat de energieprijzen in Wallonië (en Brussel), waar de markt voor huishoudelijke afnemers nog niet vrijgemaakt is, hoger ligt. Het verschil tussen de gemiddelde prijs van de standaardleveranciers in Vlaanderen en het tarief in Wallonië bedraagt op het ogenblik bijna € 65.

¹²⁴ Jaarverslag VREG 2004, p. 103

Figuur 5: Vergelijking prijzen voor een gezin met een doorsnee verbruik (2.200 kWh overdag, 1.300 kWh 's nachts).

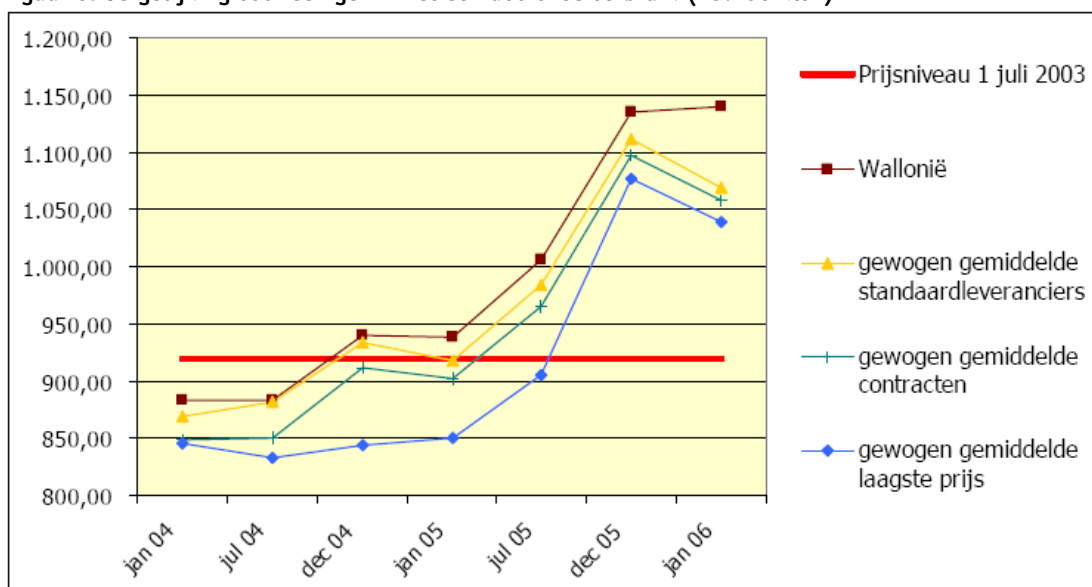
Bron : VREG

In Vlaanderen zien we dat een aantal prijsniveaus tot stand kwam. Het duurt af zijn de gezinnen die nog geen contract ondertekenden met een energieleverancier, en dus toegewezen blijven aan hun standaardleverancier. Ondanks de stijgingen van de energieprijzen op de internationale markten ligt de huidige gemiddelde prijs van de standaardleveranciers echter nog steeds lager dan het prijspeil bij het begin van de liberalisering, twee en een half jaar terug. De vrijmaking levert dus ook voordelen op voor de niet-actieve afnemers.

Een volgend prijsniveau wordt gevormd door een gezin met een doorsnee verbruik dat een contract heeft afgesloten met een leverancier (hierbij inbegrepen de diverse producten aangeboden door de standaardleveranciers). Dit gezin betaalt gemiddeld een prijs die licht onder het niveau van het passieve gezin ligt. Twee en een half jaar later, en in een context van sterk gestegen olie- en gasprijzen op de internationale markten, ligt de gemiddelde prijs van een elektriciteitscontract nog steeds 15,98 euro lager dan wat datzelfde gezin op 1 juli 2003 betaalde.

Het gunstigste prijsniveau wordt gevormd door het gemiddelde van de laagste prijs in elk netgebied. Dit vertegenwoordigt de afnemer die voor de laagste prijs opteert: de prijsbewuste consument. Wanneer het gezin met een doorsnee verbruik kiest voor de laagste prijs die op de markt te vinden is, loopt zijn voordeel ten opzichte van de situatie op 1 juli 2003, gemiddeld op tot ruim 56 euro. Tegenover de niet geliberaliseerde markten in België, bedraagt het maximale voordeel gemiddeld bijna 120 euro voor deze prijsbewuste consumenten. Opvallend is dat nu in sommige netgebieden de standaardleveranciers een product aanbieden met de laagste prijs op de markt. Tot december 2005 was het steeds een nieuwkomer die het contract met de gunstige prijs in de markt zette¹²⁵.

Figuur 6: Vergelijking voor een gezin met een doorsnee verbruik (23.260 kWh)

Bron : VREG

Het gezin met een doorsnee verbruik dat verwarmt met aardgas, wordt als uitgangspunt gebruikt in de vergelijking met de situatie vóór de liberalisering. De volgende figuur geeft een overzicht van de totale jaarlijkse kostprijs van de aardgasfactuur van dit gezin. De huidige situatie wordt vergeleken met deze bij het begin van de vrijmaking van de Vlaamse huishoudelijke markt op 1 juli 2003, met de tarieven in Wallonië en met de prijs die de

¹²⁵ Rapport van de Vlaamse Reguleringsinstantie voor de Elektriciteits- en Gasmarkt met betrekking tot de evolutie van de elektriciteits- en aardgasprices op de markt voor huishoudelijke en kleine afnemers, 28 februari 2006 Beschikbaar via <<http://www.vreg.be/vreg/documenten/rapporten/RAPP-2006-2.pdf>>

standaardleveranciers toepassen voor die klanten die nog geen contract hebben afgesloten. Daarnaast tonen we de gemiddelde contractprijs en de gemiddelde laagste prijs over alle netgebieden heen.

Tot en met december 2004 toont Figuur 6 geen noemenswaardige verschillen tussen de tarieven in Wallonië en Brussel en de gewogen gemiddelde prijs die de Vlaamse standaardleveranciers aan toegewezen afnemers aanrekenden. In januari 2005 dalen de Vlaamse prijzen licht onder impuls van de dalende nettatarieven, terwijl deze daling in Wallonië niet wordt doorgerekend. Na deze sprong verloopt de evolutie opnieuw gelijkaardig. De stijgende trend van de aardgasprijzen onder invloed van de stijgende energieprijzen op de internationale markt, kent een knik in januari 2006. De verlaging van de distributienettatarieven werd in Vlaanderen duidelijk doorgerekend aan de eindafnemer. Aangezien de tariefstructuur in Wallonië sinds begin 2004 ongewijzigd bleef, ziet men dit effect daar niet.

De evolutie van de olieprijs heeft met een vertraging ook effect op de aardgasprijzen. Dit is dan ook de voornaamste reden waarom we de stijgende trend zien in de aardgasprijzen. Sinds februari 2005 betaalt een gezin in Vlaanderen dat een aardgascontract heeft afgesloten ook meer dan bij het begin van de vrijmaking. We zien dat de gewogen gemiddelde prijzen van de contracten de evolutie van de prijzen van de standaardleveranciers volgen. Het verschil tussen beide neemt echter af. Ook het voordeel dat de prijsbewuste aardgasverbruiker kan doen ten aanzien van de standaardleverancier, neemt af tot gemiddeld ongeveer 30 euro.

Voor aardgas geldt dus dat de concurrentie tussen de leveranciers ervoor zorgt dat de daling van de distributiekosten doorgerekend wordt aan alle Vlaamse afnemers. Dit leidt tot een voordeel ten opzichte van het prijsniveau op de nog niet geliberaliseerde Waalse markt. Ook wie niet kiest, betaalt gemiddeld toch nog ongeveer 70 euro minder dan in Wallonië. Maar Vlaamse gezinnen die een actieve keuze maken, kunnen daarenboven nog een aanzienlijke besparing realiseren ten opzichte van de passieve afnemers.

4.4.6 Vergelijking prijzen tussen verschillende leveranciers van elektriciteit

In wat volgt wordt nagegaan bij wie huishoudens in Vlaanderen het best gaat aankloppen voor gas en elektriciteit. De gegevens komen van een studie van testaankoop.¹²⁶ Vlamingen zijn dan wel vrij een eigen energieleverancier te kiezen, de keuze van distributienetbeheerder is niet vrij. In praktijk zou een tariefvergelijking dus een ander beeld opleveren voor elk van de 16 distributienetbeheerders, maar de praktijk leert dat de ranking van leveranciers niet drastisch door deze verschillen wordt beïnvloed. Daarom volgen hier slechts de resultaten van drie belangrijke distributienetbeheerders: een goedkope (Imea), een met gemiddelde prijzen (Iverlek), en een dure Gaselwest. De tarieven in figuur 8 geven zes verschillende verbruiksscenario's weer. De elektriciteitsprijzen zijn die van juli 2005. Elk scenario stemt overeen met een bepaald verbruik, maar ook met een bepaalde gezinssamenstelling. Per gezin, maar ook per gezinslid, wordt in Vlaanderen immers jaarlijks 100 kwh gratis elektriciteit geleverd. Verder zijn ook de taksen en de kosten voor de huur van de meter in de resultaten verrekend.

Figuur 7 geeft een gedetailleerd overzicht van de tarieven voor het meest gangbare scenario: jaarverbruik van 3500 kWh tegen normaal tarief voor een gezin van drie personen. In de tabel staan zowel de exacte tarieven in euro als een omrekening in indices, waarbij index 100 het goedkoopste tarief aanduidt. De andere indices verhouden zich tot index 100. Een leverancier met index 113 is bijvoorbeeld 13 % duurder dan die met index 100. De leveranciers van groene stroom staan met een donker kleurtje aangegeven. Daarbij hoort ook Ecopower, waar men eerst 250 € moet betalen om coöperant te worden. Ecopower kan bovendien slechts aan enkele duizenden gezinnen energie leveren en is al duidelijk slachtoffer geworden van zijn succes: er is nu al een wachttijd van negen maanden.

De resultaten tonen aan dat de leveranciers met de beste tarieven dezelfde zijn, hoe duur ook de distributienetbeheerder ook is. Het gaat om Citypower, Ecopower en Nuon Flex of Essent stroom voor de goedkope DNB. Wie Electrabel als standaardleverancier hield, krijgt

¹²⁶ Jooken en Labarre, Liberalisering slaat een kleine kloof, testaankoop, oktober 2005

zijn stroom tegen het ELEK-tarief. Deze ELEK-formule en het standaard tarief van Luminus staan onderaan in de ranglijst. Het eenheidstarief dat in Wallonië en Brussel nog geldt, is het duurst van allemaal. Waar Ecopower tot de goedkoopste leveranciers behoort, loopt de kloof tussen die voordeeltarieven en de tarieven van de standaardleveranciers op tot 16 à 27%. In Euro uitgedrukt verschil van € 79 tot € 123. Op die manier is de investering van € 250 om bij Ecopower coöperant te worden natuurlijk weer snel terugverdiend. Houden we geen rekening met Ecopower, dan staat Citypower overal het best gerangschikt. De prijsverschillen met de standaardtarieven bedragen steeds meer dan € 70. Door bij Electrabel een contract van 1 jaar te ondertekenen, bespaart u slechts €6,3. Blijft het verbruik beperkt (tot maximaal 3000 kWh/jaar), dan is Ecopower de interessantste leverancier. Maar eenmaal het tweevoudig¹²⁷ tarief er aan te pas komt, wordt Ecopower een stuk minder voordeling.

Laten we de scenario's met laag verbruik buiten beschouwing, dan is Citypower het interessantst voor alle scenario's welke de DNB ook is. Nuon Flex en Essent Stroom zijn meestal de andere voordelige formules. Het tarief van Nuon Flex volgt evenwel de evolutie van het indexcijfer en kan dus maandelijks veranderen (hetzelfde geldt voor de ELEK-tarieven en voor sommige formules van Luminus). De energieprijzen van de meeste andere ligt vast voor 1 jaar. Dat Citypower en Ecopower zulke goedkope tarieven aanbiedt, kan verklaard worden doordat beide tegelijk ook elektriciteitsproducent zijn. Ecopower beschikt over enkele productie-eenheden van hernieuwbare energiebronnen en Citypower is eigendom van de tweede Belgische producent (SPE).

¹²⁷ dit werkt met twee tarieven, het dag- en nachttarief.

**Figuur 7: prijsvergelijking tussen
verschillende leveranciers en
verschillende DNB**

3 500 kWh/jaar - normaal tarief - gezin van 3 personen		
LEVERANCIER/formule (gerangschikt volgens prijs)	Prijs per jaar in €	Index
IMEA		
CITYPOWER	429,43	100
NUON Flex	440,82	103
ESSENT stroom	444,58	104
EBEM	459,43	107
ECOPOWER	460,20	107
NUON Comfort	472,23	110
LUMINUS Direct	476,10	111
ESSENT Groene stroom	479,58	112
LUMINUS Actief	486,67	113
NUON Nature	501,63	117
ELEK -2%	502,06	117
LUMINUS Standaard	502,09	117
ELEK	508,40	118
ELEK GROEN -2%	522,26	122
Tarief Brussel en Wallonië	627,35	146
IVERLEK		
CITYPOWER	459,24	100
ECOPOWER	460,20	100
NUON Flex	470,84	103
ESSENT stroom	474,74	103
EBEM	490,64	107
NUON Comfort	502,39	109
LUMINUS Direct	505,00	110
ESSENT Groene stroom	509,74	111
LUMINUS Actief	516,97	113
NUON Nature	531,79	116
ELEK -2%	532,08	116
LUMINUS Standaard	532,74	116
ELEK	538,42	117
ELEK GROEN -2%	552,27	120
Tarief Brussel en Wallonië	627,35	137
GASELWEST		
ECOPOWER	460,20	100
CITYPOWER	504,04	110
NUON Flex	515,47	112
ESSENT stroom	518,84	113
EBEM	533,69	116
NUON Comfort	547,19	119
LUMINUS Direct	551,22	120
ESSENT Groene stroom	553,84	120
LUMINUS Actief	562,49	122
NUON Nature	576,59	125
ELEK -2%	576,71	125
LUMINUS Standaard	577,91	126
ELEK	583,05	127
ELEK GROEN -2%	596,91	130
Tarief Brussel en Wallonië	627,35	136

Figuur 8: De voordeligste leveranciers voor 3 DNB

VOORDELIGSTE LEVERANCIERS / FORMULES per scenario voor drie distributienetverdelers			
Scenario	IMEA	IVERLEK	GASELWEST
1 200 kWh/jaar; normaal tarief; 1 persoon		1. ECOPOWER 2. NUON Flex 3. CITYPOWER	
5 000 kWh/jaar; normaal tarief; 3 personen		1. CITYPOWER 2. ESSENT stroom 3. NUON Flex	1. ECOPOWER 2. CITYPOWER 3. ESSENT stroom
3 500 kWh/jaar (waarvan 1 300 kWh 's nachts); tweevoudig uurtarief; 3 personen		1. CITYPOWER 2. ESSENT stroom 3. NUON Flex	1. ECOPOWER 2. CITYPOWER 3. ESSENT stroom
5 000 kWh/jaar (waarvan 1 700 kWh 's nachts); tweevoudig uurtarief; 4 personen		1. CITYPOWER 2. ESSENT stroom 3. NUON Flex	
7 500 kWh/jaar (waarvan 2 500 kWh 's nachts); tweevoudig uurtarief; 3 personen			
20 000 kWh/jaar (waarvan 15 000 kWh tegen exclusief nachttarief); 3 personen			

Bron : Testaankoop

4.4.7 Vergelijking prijzen tussen verschillende leveranciers van gas

Voor de vergelijking van de gastarieven werd dezelfde werkwijze gevolgd als bij elektriciteit. Vlaanderen telt voor gas 10 DNB met eigen tarieven. De vergeleken gastarieven zijn die van juli 2005 en er werd met alle taksen rekening gehouden. De distributiekosten zijn hier afhankelijk van een bepaalde consumptieschijf. Dit wil zeggen dat de distributiekost van een kWh varieert naargelang van de schijf waarbinnen die werd verbruikt (de eerste schijf gaat tot 5000 kWh , daarna van 5000-10000 kWh etc.)

Voor elk van deze verbruiksschijven is er een bepaald scenario waarvoor wordt nagegaan wie de goedkoopste leverancier is.

Scenario 1 : 2326 kWh/jaar

Nuon heeft voor dit geringe verbruik de beste prijzen in petto, welko ook de DNB is. Daarna volgen Luminus actief (1 à 2 % duurder) en de formule met contract van Electrabel. De prijsverschillen tussen de goedkoopste formules en de standaardtarieven zijn helaas niet spectaculair te noemen : ongeveer 6 à 8 % op jaarbasis. Wat zeer opmerkelijk is, zijn de tarieven van Citypower: ze kunnen tot 41 % duurder zijn dan de goedkoopste formule.

Scenario 2 : 4000 kWh/jaar

Luminus en de Electrabel -2%- formule zijn het goedkoopst. Voor sommige DNB (Gaselwest, Interelectra en Wvem) is Ebem de voordeligste. De verschillen zijn ook hier miniem, zeker als men ze in euro op jaarbasis uitdrukt (€2 à 8). Citypower is weer het duurst.

Scenario 3: 15382 kWh/jaar

De mogelijke besparingen worden interessanter naarmate het verbruik stijgt. In deze schijf zijn de topper Ebem (bijna overal) en Nuon (voor netbeheerder IGAO). Waar Nuon het goedkoopst is komt Nuon doorgaans op de tweede plaats. Essent biedt eveneens interessante tarieven. Nuon en Essent zijn gemiddeld 4 à 5 % duurder dan Ebem. Citypower en de standaardtarieven van Luminus en Electrabel zijn het duurst. De standaardleveranciers zijn 7 % duurder dan het voordeligst tarief.

Scenario 4 : 23250 kWh/jaar

Opnieuw is Ebem het goedkoopst, behalve als de distributie voor rekening van IGAO is. In dat geval is Nuon de goedkoopste. Essent doet het ook goed en in dit scenario heeft zelfs

Citypower niet steeds de slechtste tarieven te bieden. De minste interessante zijn de standaardtarieven van Electrabel en Luminus (van 4 tot 14 % duurder dan Ebem, dit is een meerprijs van € 24 tot 120).

Samenvattend kan men stellen dat voor een beperkt gasverbruik Nuon een interessante keuze is vanwege het beperkt abonnementsgeld bij die leverancier. Nietemin blijft voor een gering verbruik de te realiseren besparing erg beperkt. Wie meer verbruikt kan een overstap naar Ebem overwegen, zelfs als het erg dure Sibelgas uw DNB is. Ebem is zo interessante omdat men er een korting van € 50 (50%) op het jaarlijks abonnement geniet. Maar de vraag is of Ebem een grote toevloed van nieuwe klanten de baas zou kunnen. Het blijft immers een kleine leverancier. Bij de grote aanbieders hebben Nuon en Essent meestal interessante alternatieven.

4.5 Internationale vergelijking

In deze vergelijking worden de elektriciteits- en gasprijzen in de verschillende Europese landen met elkaar vergeleken. Dit gebeurt op basis van gegevens van Test-aankoop en gegevens van Eurostat¹²⁸. De prijzen van Test-aankoop dateren van juli 2005, die van Eurostat dateren van januari 2006.

4.5.1 Internationale vergelijking voor elektriciteit

Dat een echte liberalisering dus ook de vrijmaking van de energieproductie zou moeten inhouden, bewijst het voorbeeld van het Verenigd Koninkrijk. In de internationale vergelijking van elektriciteitstarieven heeft dat land, waar er een stevige concurrentie heerst tussen producenten van energie, in alle verbruiksscenario's voordelige tarieven in petto en is het vaak het land met de goedkoopste elektriciteitsprijzen. Maar ook andere buurlanden zoals Luxemburg en Frankrijk scoren nog altijd beter dan Vlaanderen. De figuur maakt een vergelijking van de laagspanningstarieven die op huishoudelijke klanten worden

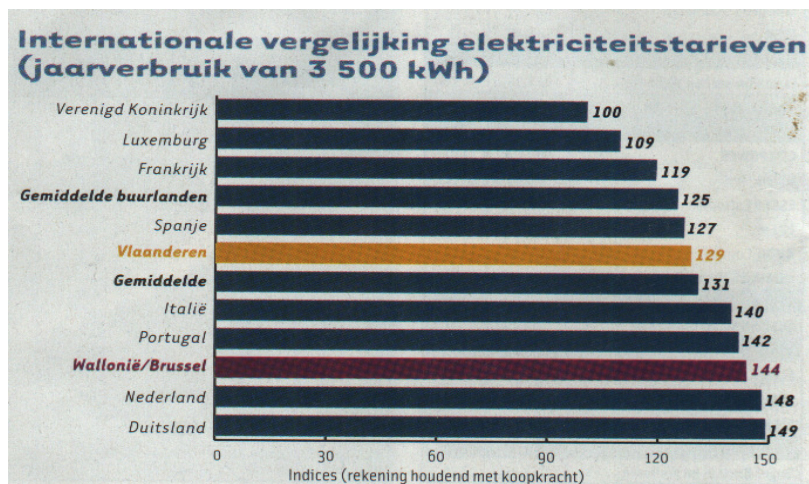
¹²⁸ Electricity prices in the EU25 in January 2006 en Gas prices in the EU25 in January 2006, Eurostat news release, 6 juli 2006

toegepast in 9 landen : België, Nederland, Frankrijk, Duitsland, Verenigd Koninkrijk, Italië, Portugal, Spanje. Wat België aangaat is het beter te spreken van twee tarieven vermits de situatie in Vlaanderen enerzijds en Wallonië en Brussel anderzijds totaal verschillend is.

Voor Vlaanderen is de vergelijking gebaseerd op het standaardtarief van Electrabel en op de gemiddelde transmissie- en distributie kost. Het tarief van Electrabel is niet het goedkoopste tarief in België maar Electrabel heeft wel het grootste marktaandeel. In andere landen werd de belangrijkste producent gekozen die zich op het grootste aantal klanten richt. 16 scenario's gaande van 600 kWh/jaar tot 20000 kWh/jaar werden geanalyseerd. In elk land en voor elk scenario werd het voordeligst tarief gekozen binnen het aanbod van de geselecteerde producent.

Uit de grafiek van het meest courante scenario valt op te merken dat het Vlaamse tarief in de middenmoot zit. Het flirt met het gemiddelde van de geanalyseerde landen, maar is nog iets meer dan 3 % duurder dan het gemiddelde van de buurlanden. Het is maar liefst 29 % duurder dan het goedkoopste tarief. Het overzicht van de procentuele verschillen voor alle geanalyseerde scenario's toont aan dat de Vlaamse tarieven vooral concurrerend zijn voor een verbruik tussen 3500 kWh en 7500 kWh per jaar waarbij een relatief klein gedeelte daarvan tegen nachttarief wordt verbruikt. In de meeste andere gevallen blijft er een handicap bestaan in vergelijking met de bestudeerde landen. Wallonië en Brussel doen het nog slechter.

Figuur 9: internationale vergelijking elektriciteitsstarieven voor huishoudens

Bron: Testaankoop

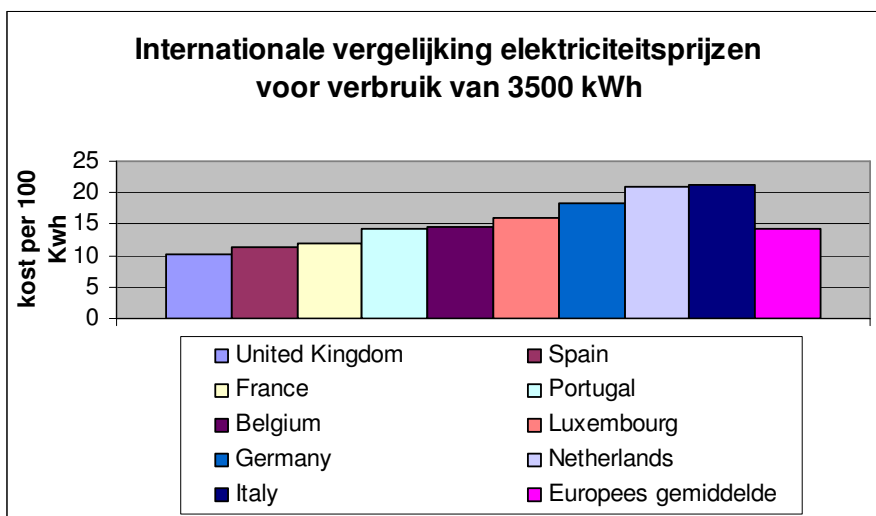
Figuur 10: Vergelijking Belgische tarieven met buitenlandse tarieven voor huishoudens

HOEVEEL DUURDER OF GOEDKOPER ZIJN DE BELGISCHE TARIEVEN IN VERGELIJKING MET HET BUITENLAND? (rekening houdend met de koopkracht)				
Scenario	Vlaamse tarieven in vergelijking met gemiddelde van alle landen van de studie	Vlaamse tarieven in vergelijking met gemiddelde van de buurlanden	Tarieven Brussel/Wallonië in vergelijking met gemiddelde van alle landen van de studie	Tarieven Brussel/Wallonië in vergelijking met gemiddelde van de buurlanden
600 kWh/jaar; 1 persoon	+3,7%	-2,3%	+2,9%	-3,1%
1 200 kWh/jaar; 1 persoon	+5,0%	+2,3%	+6,4%	+3,6%
1 700 kWh/jaar; 2 personen	+2,5%	+1,4%	+10,3%	+9,1%
2 500 kWh/jaar; 2 personen	+5,6%	+5,9%	+13,6%	+13,9%
2 500 kWh/jaar (800 kWh 's nachts); 2 personen	+3,1%	+1,9%	+8,1%	+6,9%
3 000 kWh/jaar; 2 personen	+1,1%	+3,8%	+12,7%	+15,8%
3 000 kWh/jaar (1 000 kWh 's nachts); 2 personen	-1,1%	-0,3%	+6,9%	+7,7%
3 500 kWh/jaar; 3 personen	-1,3%	+3,3%	+8,9%	+14,9%
3 500 kWh/jaar (1 300 kWh 's nachts); 3 personen	-5,5%	-2,7%	+6,9%	+10,1%
4 500 kWh/jaar (2 000 kWh 's nachts); 3 personen	-5,5%	-1,2%	+1,9%	+6,5%
4 500 kWh/jaar (1 500 kWh 's nachts); 4 personen	-5,3%	-0,3%	+1,6%	+2,0%
7 500 kWh/jaar (2 500 kWh 's nachts); 4 personen	-4,1%	+1,3%	+5,1%	+11,1%
13 000 kWh/jaar (5 000 kWh 's nachts); 3 personen	-1,8%	+4,0%	+5,8%	+12,0%
13 000 kWh/jaar (9 500 kWh 's nachts); 3 personen	-6,8%	-3,9%	-7,6%	-4,7%
20 000 kWh/jaar (8 000 kWh 's nachts); 3 personen	+0,3%	+5,1%	+6,1%	+11,2%
20 000 kWh/jaar (15 000 kWh 's nachts); 3 personen	-3,0%	+0,5%	-6,3%	-2,9%

Bron: Testaankoop

Eurostat heeft eveneens een internationale vergelijking gemaakt van de elektriciteit. Ik heb hieruit dezelfde 10 landen geselecteerd als de studie van Test-aankoop. Deze studie blijkt de gegevens van Test-aankoop op een aantal vlakken te bevestigen. Het Belgische tarief zit hier rond het Europees gemiddelde. Het Verenigd Koninkrijk komt ook uit deze studie naar voor met de beste tarieven. Enkele verschillen ten opzichte van de Test-aankoop studie betreffen de tarieven van Luxemburg en Italië. Luxemburg scoort hier slechter dan België en Italië heeft volgens deze studie de hoogste tarieven.

Figuur 11: internationale vergelijking elektriciteitsprijzen voor huishoudens met verbruik van 3500 kWh

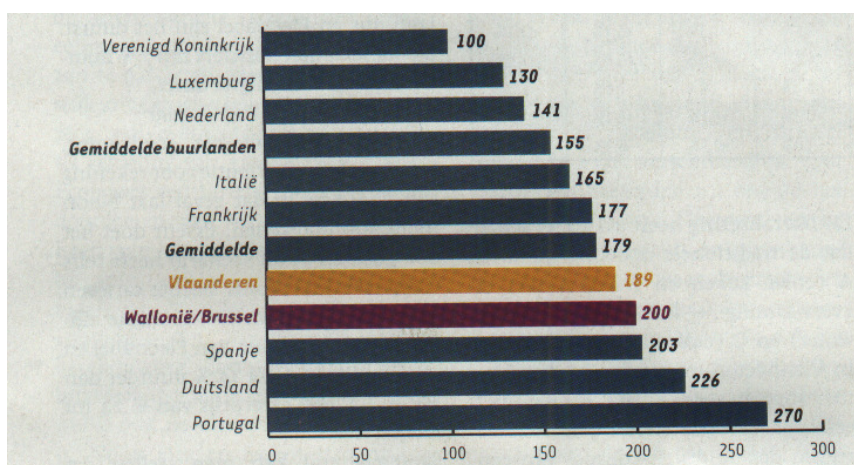
Bron: Eurostat

4.5.2 Internationale vergelijking voor gas

Voor deze internationale vergelijking werd op dezelfde wijze te werk gegaan als voor elektriciteit. Voor elk land werd de meest representatieve leverancier gekozen: voor Vlaanderen het tarief van Electrabel met gemiddelde distributie en transportkosten. In wat volgt ligt de focus op de twee voor België meest representatieve scenario's. De gastarieven zijn nog altijd duurder dan het gemiddelde van de buurlanden. Opnieuw heeft het Verenigd Koninkrijk de voordeligste prijzen. Voor gering gebruik zijn ook Luxemburg en Nederland interessant. Italië staat goed gerangschikt voor een gering verbruik. Bij een groter verbruik wordt het echter het duurste land uit de vergelijking. Een gezin met een jaarlijks verbruik

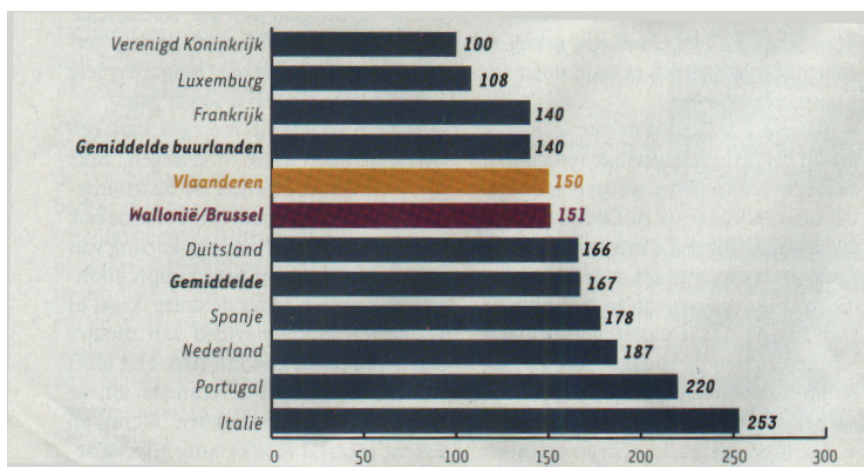
van 2326 kWh betaalt 89% meer dan een gezin uit het Verenigd Koninkrijk met hetzelfde verbruik. In Wallonië en Brussel betaalt men hiervoor zelfs 100% meer of het dubbel. De Belgische tarieven zijn 6 tot 12 % duurder dan het gemiddelde van de 9 bestudeerde landen en 22 tot 29 % duurder dan het gemiddelde van de buurlanden. Het verhaal is vrij gelijkaardig voor gezinnen die een verbruik hebben van 23250 kWh/jaar. Het verschil tussen het Vlaamse tarief en dat van Wallonië en Brussel is erg klein. Beide zijn zo'n 50 % duurder dan het goedkoopste tarief. De Belgische tarieven zijn 10 % duurder dan het gemiddelde van de landen in de vergelijking.

Figuur 12: internationale vergelijking gastarieven van huishoudens bij jaarverbruik van 2326 kWh

Bron: Testaankoop

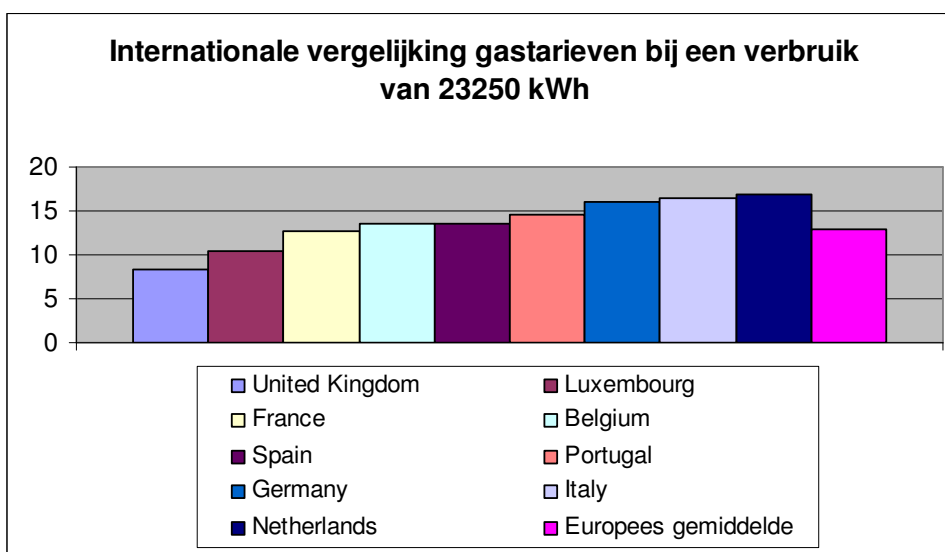
Figuur 13: internationale vergelijking gastarieven voor huishoudens bij jaarverbruik van 23250kWh

Bron: Testaankoop

Eurostat heeft hier een vergelijking gemaakt voor een verbruik van 23250 kWh. België scoort in deze studie even goed als in het Test-aankoop onderzoek. België komt hier ook op de vierde plaats maar is nog altijd een stuk duurder dan het Verenigd Koninkrijk en Luxemburg. België heeft hogere tarieven dan het Europees gemiddelde. Bij de goedkope landen worden dezelfde gegevens bekomen bij beide studies. Het Verenigd Koninkrijk, Luxemburg en Frankrijk zijn landen met de beste tarieven. Bij de duurdere landen treden er tussen beide studies wat verschillen op. Zo heeft Nederland in de Eurostat-studie de hoogste tarieven terwijl Portugal het hier beter doet.

Figuur 14: internationale vergelijking gastarieven van huishoudens bij jaarverbruik van 23250 kWh

Bron: Eurostat

4.6 Bod van Suez

Op 9 augustus 2005 kondigde de Franse nutsgroep Suez aan een bod te zullen doen van 11,4 miljard euro op 49,92 procent van de aandelen van de Belgische elektriciteitsproducent Electrabel. Momenteel produceert Electrabel 75 procent van de in België verbruikte elektriciteit. Electrabel boert financieel bijzonder goed: met een winstmarge van niet minder dan 22 procent steekt Electrabel met kop en schouders uit boven de elektriciteitsproducenten in onze buurlanden, die slechts 6 procent behalen. Tijdens het eerste semester van 2005 steeg de winst van Electrabel met niet minder dan 70,6 procent

tot 1,25 miljard euro. Dit verklaart voor een groot stuk waarom onze elektriciteit zo duur betaald wordt en waarom Electrabel een zeer gegeerde bruid is.

Suez bezat reeds 50,08 procent van de Electrabel-aandelen. Suez wil voor elk Electrabel-aandeel zo'n 410 euro bieden, bestaande uit 4 Suez-aandelen en 322 euro in contanten (op 8 september verhoogd tot 323,56 euro omdat Suez een kapitaalsverhoging van 2,4 miljard euro plant om de overname te financieren). Geschat wordt dat de overname Suez tegen 2008 jaarlijks zo'n 350 miljoen euro aan synergievoordelen (groepsaankopen, kostenbesparing, fiscale en financiële voordelen enz.) zal opleveren plus een hogere winst per aandeel. Het verwezenlijken van die synergie brengt wel een eenmalige reorganisatiekost van 110 miljoen euro met zich mee. Na de operatie zal Suez goed zijn voor een marktkapitalisatie van meer dan 27 miljard euro, waarmee het op de Europese energiemarkt de vierde plaats zal bekleden. Inzake productiecapaciteit en energieverkoop zal Suez de derde sterkste groep in Europa zijn¹²⁹.

Onmiddellijk na de bekendmaking van Suez deelde de woordvoerder van Guy Verhofstadt mee dat de premier al twee maanden op de hoogte was van de plannen van Suez. In die periode had hij bij gedelegeerd bestuurder Gérard Mestrallet enkele waarborgen bedongen:

1. Electrabel wordt geen Franse maar een Europese vennootschap;
2. Suez zal "de creatie van een beslissingscentrum in de pool in elektriciteit in Brussel" bevorderen;
3. Electrabel-aandeelhouders zullen de kans krijgen te herinvesteren in Suez, zodat ook op dat niveau het Frans-Belgische karakter wordt verstevigd;
4. Suez zal meer Belgische managers aantrekken;
5. Een regeringscommissaris zal toezien op de naleving van deze voorwaarden.

¹²⁹ Pneumans, J., en de Wever B., De overname van Electrabel door Suez en de gemeentefinanciën - Stand van zaken, 19 oktober 2005 beschikbaar via
<http://www.nva.be/programma/standpunten/Dossiers_detail.asp?ID=138>

4.6.1 De gemeenten voor de keuze

De Belgische gemeenten vormen de grootste groep minderheidsaandeelhouders van Electrabel. Via verschillende financieringsintercommunales en rechtstreekse participaties bezitten de Belgische gemeenten samen 4,65 % van de aandelen (de Vlaamse alleen 2,79 %). Liefst 80 % van de Belgische gemeenten heeft zo directe of indirecte belangen in Electrabel. In Vlaanderen hebben de gemeenten die lid waren van de zuivere intercommunales Interelectra, Iveg, WVEM en PBE geen aandelen in Electrabel.

De aandelen in Electrabel leveren de gemeenten momenteel een dividendrendement op van 7 tot 9 procent, berekend op de initiële aankoopwaarde. De dividenden worden gedeeltelijk uitgekeerd aan de gemeenten (via de financieringsintercommunales), gebruikt om de intresten op de leningen te betalen en de leningen zelf af te lossen of om bijkomende aandelen te verwerven in de gemengde elektriciteitsnetbeheerders.

Nu Suez een bod doet, moeten de gemeenten een keuze maken uit vier mogelijkheden:

1. Het behouden van de Electrabel-aandelen;
2. Het participeren in Suez;
3. Het investeren in andere Belgische energie-activiteiten;
4. De verkoop van hun aandelen.

De verkoop van de aandelen zou de Belgische gemeenten (al dan niet via een intercommunale) samen ruwweg één miljard euro opleveren (voor de Vlaamse gemeenten zou het gaan om 477,5 miljoen euro in contanten en 139 miljoen euro in Suez-aandelen – bedragen vóór de actualisatie van het bod op 8 september)

4.7 Algemeen besluit

De nieuwe richtlijnen inzake elektriciteit en gas moesten uiterlijk in juli 2004 door de lidstaten worden omgezet. De nieuwe voorschriften zijn gericht op de totstandkoming van een concurrerende gas- en elektriciteitssector in de hele Europese Unie. De gas- en elektriciteitsmarkt is een zeer technische markt. Bovendien komt men van een jarenlange gereguleerde markt. Daarom was het niet gemakkelijk om meteen een goede wetgevend kader te creëren. Het doel van deze eindverhandeling is een overzicht te geven van de huidige stand van zaken op de Belgische en meer specifiek de Vlaamse energiemarkt. Dit werd verwezenlijkt door enerzijds de marktspelers te bestuderen en anderzijds door een praktijkonderzoek. De conclusies van beide onderzoeken worden in dit hoofdstuk geformuleerd.

Wat de omzetting van de richtlijnen bemoeilijkte was de bevoegdheidsverdeling in België. De gewesten en de federale overheid zijn bevoegd voor een gedeelte van de energiemarkt. De bevoegdheidsverdeling is niet altijd even duidelijk. Dit blijkt onder meer doordat de transmissienetbeheerder ook activiteiten kan uitoefenen voor de distributienetten van 30 tot 70 kV en uit het bevoegdheidsprobleem voor directe lijnen.

Voor de productie van elektriciteit gaf de Europese Unie aan de lidstaten de keuze tussen twee verschillende stelsels met betrekking tot nieuwe productie-installaties. De lidstaten moeten de voor bouw van dergelijke installaties een vergunningstelsel of een aanbestedingstelsel instellen. België koos voor een vergunningstelsel om de bouw van bijkomende productiecapaciteit te organiseren.

De Europese Unie was van mening dat om een objectief beheer van het transmissienet toe te laten, vooreerst vereist is dat de overheid beschikt over een duidelijk individualiseerbare gesprekspartner. De lidstaten moeten een transmissienetbeheerder voor elektriciteit en een vervoernetbeheerder voor aardgas aanduiden, of de eigenaars van het transportnet vragen om deze aan te duiden. De Transmissienetbeheerder werd NV Elia Systems Operator en de

vervoernetbeheerder werd Fluxys. Zoals het bij de productie het geval is moet de transmissienetbeheerder eveneens een vergunning bekomen worden voor de bouw en exploitatie van elke vervoersinstallatie voor elektriciteit en aardgas.

Analoog aan het systeem van de transmissienetbeheerder moeten de lidstaten eveneens een of meerdere distributienetbeheerders (DNBs) aanduiden. Deze DNBs zijn verantwoordelijk voor de uitbating, het onderhoud en de eventuele uitbouw van het distributienet. De DNB wordt aangeduid door de Vlaamse Reguleringsinstantie voor de Elektriciteit en het Gas (VREG) voor een hernieuwbare periode van twaalf jaar.

Het aanduiden van deze verschillende beheerders was een belangrijke stap in de vrijmaking. Op deze manier kon het beheer van de verschillende netten op elkaar afgestemd worden. De aanduiding van de verschillende beheerder is tevens belangrijk om het systeem van toegang tot de netten op basis van gepubliceerde tarieven in werking te doen treden. De netbeheerders moeten tarieven voor het gebruik van de verschillende netten indienen bij de CREG zodat deze kunnen gecontroleerd en goedgekeurd worden. Vervolgens worden deze gepubliceerd op de website van de CREG. Voor het gebruik van het distributienet verschillen deze tarieven wel van DNB tot DNB. Klanten die in een duurder gebied wonen kunnen hier dan nadeel van ondervinden. In het werk is een berekening van het verschil in prijs tussen een goedkoop en een duur netwerk opgenomen. Hieruit kwam naar voor dat er een verschil bestaat van € 143,27.

Een van de tarieven die ter discussie staat was de Elia-heffing. Deze diende om het verlies aan inkomsten van de gemeenten ten gevolge van de vrijmaking te compenseren. Volgens de Vlaamse werkgeversorganisaties treft de heffing de Vlaamse bedrijven in hun concurrentiekracht. Deze heffing wordt in 2008 dan ook volledig afgeschaft.

De Europese Unie legde een systeem van ontvlechting op bij verticaal geïntegreerde bedrijven om discriminatie van concurrenten te voorkomen. Hier traden nog wat problemen op bij de gemengde Intercommunales. Electrabel heeft nog steeds een belang in een aantal

gemengde Intercommunales. GeDIS had daarom op verzoek van de VREG een stappenplan opgesteld. De timing werd echter niet nageleefd en er werd daarom een boete opgelegd aan de betrokken DNB. Ondertussen heeft de VREG kunnen vaststellen dat inderdaad resultaten werden geboekt inzake het loskoppelen van de IT-processen.

De klanten in Vlaanderen kunnen sinds 1 juli 2003 vrij hun leverancier kiezen en hier een contract mee afsluiten. In de huidige context van enerzijds sterk oplopende energieprijzen op de internationale markten, levert de liberalisering een voordeel op voor alle Vlaamse huishoudelijke afnemers van aardgas en elektriciteit. De vrijmaking van de Vlaamse elektriciteits- en aardgasmarkt heeft een milderend effect op de prijzen. Vergelijken we het prijspeil in Vlaanderen vandaag met de Waalse markt, als indicatie van het prijspeil dat in Vlaanderen zou gelden zonder liberalisering, dan kan het positieve effect op de kostprijs voor energie van de Vlaamse burgers niet ontkend worden.

Het voordeel dat Vlaamse gezinnen kunnen halen uit de liberalisering uit zich het duidelijkst in de elektriciteitssector, waar het Vlaamse gezin met een doorsnee verbruik in absolute cijfers nog steeds minder betaalt dan vòòr 1 juli 2003. Ook het deel van de bevolking dat nog geen actieve leverancierskeuze maakte, geniet als gevolg van de concurrentie tussen de leveranciers, van een voordeel ten opzichte van de situatie vóór de vrijmaking. Er blijven zich drie prijsniveaus aftekenen in de Vlaamse markt. Een gezin dat passief bleef (op het ogenblik maakt dit nog slechts een kwart van de Vlaamse huishoudelijke afnemers uit) betaalt de hoogste jaarlijkse kost voor elektriciteit. Deze kost ligt toch nog steeds licht onder het niveau van vóór 1 juli 2003. De afnemers die wel een actieve leverancierskeuze maakten, betalen gemiddeld gezien een duidelijk lagere elektriciteitsprijs. Een gezin met een doorsnee elektriciteitsverbruik dat voor de goedkoopste leverancier kiest, betaalt gemiddeld op jaarbasis zo'n 54 euro minder dan de passieve afnemers.

Voor de aardgasmarkt geldt ook dat zelfs een passief Vlaamse gezin dat met aardgas verwarmt minder betaalt dan een vergelijkbaar gezin in Wallonië. Gezinnen met een actieve

houding kunnen nog bijkomend voordeel doen door een weloverwogen leverancierskeuze te maken. In de aardgasmarkt vinden we dezelfde drie prijsniveaus terug. Hier hebben de stijgende internationale energieprijzen wel gemaakt dat de Vlaamse afnemers geen voordeel meer doen tegenover het prijsniveau van 1 juli 2003.

Wanneer er een internationale vergelijking voor huishoudens wordt gemaakt, blijkt dat de liberalisering het best werd gerealiseerd in het Verenigd Koninkrijk. Bij een laag verbruik van elektriciteit en gas scoort Vlaanderen rond het gemiddelde van de Europese landen. Wanneer deze vergelijking voor een hoog verbruik van gas gemaakt wordt, blijkt dat België slechter scoort dan het Europees gemiddelde. Ten opzichte van de goedkoopste landen is in België nog verbetering mogelijk voor alle tarieven.

Bibliografie

Belmans, R., Technische basis voor vrije elektriciteitsmarkt, Brochure symposium, 2003

Cameron, P., Competition in energy markets: law and regulation in the European Union, Oxford University press, 2002

Cameron, P., The consumer and the internal market in energy: who benefits? European Law review, Sweet & Maxwell, 2006

De Haan, P., Eigendomsverhoudingen bij privatisering van energiebedrijven, Bouwrecht, 4 april 2004

Delvaux, B., Arresten van het hof van justitie en het gerecht van eerste aanleg en adviezen van de advocaat generaal in energiezaken, liberalisering van de energiemarkten, Milieu en energierecht, december 2005

Delvaux, B., Recente evoluties in het federale energierecht, Recht in Beweging, Antwerpen Apeldoorn: Maklu, 2006

Deridder, L en Vemeir, T. Leidingen voor nutsvoorzieningen, Brugge, Die Keure, 2000

Deridder, L., Handboek gas en elektriciteitsrichtlijn. Antwerpen: Intersentia, 2003

Deridder L., Recente ontwikkelingen in het gewestelijk energiebeleid en -recht, Jaarboek Energierecht. Antwerpen: Intersentia, 2003

Deridder L., Recente ontwikkelingen in het gewestelijk energiebeleid en -recht, Jaarboek Energierecht. Antwerpen: Intersentia, 2004

Dousselaere, D., Liberalisering van de Elektriciteits- en gasmarkt reglementering en Veiligheidsaspecten, 2001

Emmerecht S., De recente ontwikkelingen in het Europees energiebeleid en het Europees energierecht, Jaarboek Energierecht. Antwerpen: Intersentia, 2004

Geldhof, W., en Tormans, S., Te trage vrijmaking van de Brusselse Elektriciteits en gasmarkt ?, Milieu en energierecht, december 2005

Jonckheere, N., Het eigendomsstatuut van gasleidingen bestemd voor vervoer, Milieu en energierecht, november - december 1999

Leroy, J., liberalisering niet neutraal voor gemeenten, De gemeente, juni-juli 2002

Mels, K., Bedrijven en de liberalisering energiemarkt, Arbeid en Milieu, maart 2003

Liberalisering van de energiemarkt in de praktijk, 2001

Platteau, K., Recente ontwikkelingen inzake energie en mededingingsrecht, Jaarboek Energierecht. Antwerpen: Intersentia, 2003

Putman, P., Analyse van de nieuwe federale wetten inzake gas- en elektriciteitsmarkt en hun relevantie voor het gewestelijk beleid, Milieu en energierecht, september-oktober 1999

Vanden Borre, T. en Delvaux, B., Recente ontwikkelingen in het federale energiebeleid en – recht: over de Elia heffing , bijzondere ministerraden en de toekomst, Jaarboek Energierecht. Antwerpen: Intersentia, 2004

Vanden Borre, T., De vrijmaking van de elektriciteits- en gasmarkt: de federale wetgeving in een stroomversnelling? Antwerpen: Intersentia, 2006

Vanderveeren, C., en Martinet, P., Waken en waarborgen, de rol van de CREG in het mededingingstoezicht, Jaarboek Energierecht. Antwerpen: Intersentia, 2004

Vermeir, T., Recente rechtspraak energierecht, Milieu en energierecht september 2002
Elektriciteit nu en in de toekomst, strategisch product voor burgers en bedrijven, Voka-studie 04, juni 2006

Jaarverslagen

Jaarverslag Elia 2004

Jaarverslag Elia 2005

Jaarverslag Vreg 2005

Jaarverslag Vreg 2004

Jaarverslag Creg 2004

Jaarverslag Creg 2005

Jaarverslag Electrabel

Websites

www.juridat.be

www.vreg.be

www.creg.be

www.luminus.be

www.electrabel.be

www.Nuon.be

www.Essent.be

www.Citypower.be

<http://mineco.fgov.be/>

[www. Europa.eu.int](http://www.Europa.eu.int)

www.Voka.be